

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Candela Evangelica

Landsberg, Johannes Justus

[Köln], 1526

VD16 J 1187

Nox VII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34415

sentur legere prohibiti, quia faciunt qđ Christi vt
carius intēdit. De libello qui dicitur mihi missus,
nihil mihi constat, nec recepi eū, ideo non possum
eum dijudicare. Sequitur sexta hac i nocte de spe
& fiducia collocāda super Christi satisfactionē & mi
sericordiā. Sane ita faciendū est: ita tamen, qđ nō
negligamus etiam nos satisfacere leso deo vel ho
mini, & operemur que iussa sunt nobis, quia de⁹ dā
bit vniciq; iuxta opera sua psalm. 61, et non scđm
opera vel satisfactionem Christi, per cuius tamen
misericordiam nra sunt opera meritoria, sed etiam
nos ipsi misericordie opa impleamus, vt nobis mi
sericordia fiat, iuxta illud Matth. 5. Beati miseri
cordes, quoniā ipsi misericordiā psequētur. Quia
deficientibus his operibus, Jesus pro nobis cru
cifixus, & misericordissimus & iudex iustissimus di
cturus est: Discedite a me maledicti in ignem eter
num, qui paratus est diabolo & angelis eius, Mat
th. 25. Frustra innititur satisfactioni & misericordie
Christi, quisquis sine gratia & sine charitate fuerit
ac sine bonis opibus, quia Christ⁹ reiiciet talem,
nec suam satisfactionem nec opera nec misericordi
am cōmunicabit eidē, saluis his q̄ supra dicta sunt.

NOX .VII.

Nam si Iudas uel suspensus, pro uenia peccatorum,
& pro gratia deum orasset, absq; alia quauis satisfacti
one impetrasset. Deus bonorum nostrorum non eget. No
bis uero ipsius merita & fuerunt & sunt semper neces
saria. Ipse nemini (quamlibet peccator sit) ueniam petenti
negat. Siquidē omnes nostre infirmitates illi perspicue
sunt, quippe cui ab aeterno clarius quā nobis cognita
sunt omnia. Vā illi qui eius gratiē diffidit: & cōtrā, fe
lix ille peccator, qui propitiationem flagitās, prorsus ni
hil de misericordia diuina desperat. Reliquum est quod
oro, charitas uestra hec scripta boni consulat. Equidem

charitati uestrae morem gerere presto sum, sicubi uoluntatem eius didicero. Datum & scriptum propria manu anno millesimo quingentesimo.

Credo hic errorem commissum circa datum, quia scripta haec recepi anno millesimo quingentesimo uicesimo quarto in Augusto. De Luthero etiam anno millesimo quingentesimo nil sciebatur.

Autor candele haec septimae nocti adiecit.

Candela Septima.

C Si Judas accepto motu gratiae (quā nemini deus denegat, nisi demeruerit) veniam petisset, utique accepisset, saluus tamē his, quae late superius dicta sunt. Et illa petitio fuisset utique opus et meritum Jude, moti et adiuti per gratiam, immo et praeuicti, quia prima gratia non cadit sub merito. Sed quia Judas non petiuit, idcirco infinita misericordia eius non iuuuit, nec saluauit. Impertinēter habetur hic mentio de satisfactione, nisi putet ecclesiam tenere, quod gratia prima per satisfactionem acquiritur, et hoc nitatur improbare. Sed maior manet questio, quare misericors Iesus qui latronem ad petendum mouit per gratiam, Judam discipulum suum et peccatorem reliquit et non mouit. Iohann. 6. dixit Iesus: Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum. Vana est omnis petitio et omnis conatus. Ultra meritum nostrum est gratia dei et ultra vires nostras, nemo venit nisi tractus. Quare autem hunc trahat et illum non trahat, dicit sanctus Augustinus: Nolite iudicare, si non vis errare. Conatus tamen noster aliquid operatur, qui tamen non fit sine deo) ut per eum disponamur ut trahamur. Unde dicit idem sanctus Augustinus: Ad dum traheris, ora ut traharis. In seipso expertus fuerat hunc tractum, et quod diu distulerat dominus perfectum tractum. Sequitur in euangelio: Omnis qui audiuit a patre (ecce qui trahit, imbuitur) et didicit, venit ad me. Quā multi audiunt, sed non discunt, Augustinus.

Judas peccauit
in culpa
facti Sed de
sperantia
gratia nisi de
iure sic
Cain fit

stinus tarde didicit, de quo postea conquestus est.
Trahere et docere a patre est, ex nobis discere. Et
de igitur in Iuda sicut in alijs innumerabilibus se
ueritatem misericordissimi dei. Recens calidus san
guis Christi non saluauit discipulum, qui tamen saluauit la
tronem. Ecce quanta seueritas circa eum qui confite
batur, dicens: Peccaui tradens sanguinem iusti, et
quanta benignitas ad dicentem in extremo spiritu, Me
mento mei. Deus bonorum nostrorum non eget, si ta
men debet opus magne misericordie circa latronem ex
ercere, oportebat esse latronem cui miseretur. Si de
bet deus declarare iustitiam suam in gloriam suam,
debet necesse est unicuique dare per iustam sententiam
secundum merita sua. Sic ergo indiget creaturis pro ma
nifestatione glorie sue, sed a creaturis nihil recipit,
sed ipse dat omnibus affluenter Jacob. I. Nemo des
bet gratie dei diffidere, nec misericordiam eius despe
rare, tamen secundum monita beati apostoli philippens.
2. cum metu et tremore debemus nostram salutem ope
rari, non dicit confidere et sperare, sed operari, et in illo
est meritum nostrum. Dicitur enim psal. 65. Venite et vi
dete opera dei terribilis in oculis super filios hominum.
Candela adhuc ardens et lucens, alia quaedam septem
noctibus explosis haud absimilia, illustrando cons
futatur. Idcirco sequentes distinctiones illustrata sunt
vocata.

Illustratum primum.

Nunc libet ad alia quedam descendere, ad videndum
per candelam nostram quedam, quae septem cum
explosis noctibus tenebris sunt inuoluta. Miran
da cecitas. Dicunt heretici quod Judas et ceteri pessimi
peccatores, etiam qui in tota vita sua nil boni fecerunt,
et obstinati in malo usque ad finem vite extiterunt,
per modicam orationem et breuissimo opere. scilicet pes
tendo veniam, posse sibi ipsi dei reconciliationem
impetrare: et nolunt fateri quod beata dei genitrix, vel
omnes sancti iam regnantes cum Christo, hoc possunt
efficere, quasi Judas vel sui siles plus possent apud
deum, quam omnes sancti, cum tamen praetectorum primum aperte

Judas

p. 7

27
in scripturis nō habeatur nisi de latrone: Scdm vet
ro. s. quod merita sanctorū z orationes suffragant vī
uis, in scripturis sanctis manifeste contineatur, sic
ut est illud Apocal. 8. vbi dicitur de angelo vt daret
de orationibus sanctorū om̄ium super altare aureū,
zc. Et in Job cap. 5. dicitur: Ad aliquem sanctorū
conuerrere. Et cap. 33. Si fuerit pro eo angelus lo
quens vnus de milibus, vt annūtiēt hominis equi
tatem, miserebitur eius zc. Unde beatus Gregori
us in homilia ait: Necessē ē fratres charissimi, vt in
omne quod agimus, om̄ipotentis super nos domini
consilia occulta timeamus: ne dum mens nostra ex
terius fusa, a sua se voluntate non reuocat, intus cō
tra eam iudex terribiliter aduersa disponat. Qd̄ be
ne psalmista intuens, ait: Venite z videte opera do
mini q̄s terribilis est in psiliis super filios hoīm. Vi
dit namq̄ qd̄ alius misericorditer vocatur, ali⁹ iustis
tia exigēte repellitur. Et quia alia parcēdo, alia iras
scendo dominus disponit, expauit qd̄ penetrare nō
potuit: et quod non solum inuestigabilem, sed etiam
in quibusdam suis sententiis inflexibilem vidit, ter
ribilem in psiliis esse memorauit. Cum metu igit et
tremore nostram salutem operari debemus. Nō nul
li em̄ (vt idē sanctus in alia homilia ait) bona nec in
choant, nōnulli vero in bonis que inceperunt, minis
me persistunt. Alter pene totam vitā ducere in pra
uitate pspicitur, sed iuxta finem vite a prauitate sua
per districte penitētie lamenta reuocatur. Alter ele
ctam videtur vitam ducere, tñ hunc ptingit ad erro
ris nequitiam iuxta finem vite declinare. Alius bo
num bene inchoat, melius psummat. Alius i malis
actibus a primeua etate se deiicit, z in eisdem operi
bus semper seipso deterior cōsummat. Tanto ero
go sibi vnusquisq̄s solcite metuat, quāto ignorat qd̄
restat: Hec sanctus Gregorius. Et. 2. Machab. 15.
dicitur: Hic est qui multum orat pro populo et vni
uersa sancta ciuitate, Hieremias propheta domini.
Item Hieremie. 15. innuitur, q̄ si sancti orarēt pro

populo, nollet tñ eos audire dñs propter nimia ofa
fensam. Aut em: Si steterint Moyses z Samuel co
ram me, non est aia mea apud pplm istu. Sup q sic
ait s. Greg. quasi diceret: nec illos modo p amic an
dio, qs magne virtut merito orare etiã pro inimic
scio. Manifeste innuit ibid propheta Hieremias,
q sancti orat pro pplo. Et in euange. Luce. xvj. di
ues epulo orauit vt Lazarus ad eum mitteret, z re
frigeraret modica aque gutta linguã eius. Atiq nō
modicissimam aque guttam petiuit, q̄ aqua ibidē
non habetur, nec etiam ipse linguam habebat, que
refrigerari posset: quam etiam si habuisset nihil illa
aqua in talibus flammis iuisset, sed vel minimū suf
fragium Lazari exposulauit, quo sua pena mitiga
retur per linguam contracta. Grat̄ Christus eter
na sapientia hanc parabolam tenuisset, si merita vel
orationes sanctor̄ viuos z defunctos iuuare nō pos
sent. Qd aut̄ diues non impetrauit qd petijt, innuit
q̄ damnat̄ (qualis ipse erat) nulla suffragia merito
rum subuenire p̄nt. Et per hęc voluit amatoz homi
num Iesus suos discipulos z oēs fideles instruere de
his. Accedit ad hęc autoritas sancte m̄ris ecclesie
vniuersalis cum omnibus fidelibus filiis suis: Quo
rum quidam fuerunt nobilissimi, nec numero breui
qui a deo docti extiterunt, intellectu clarissimi, me
moriam fecundissimi, voluntate optimi, affectu puris
simi, vita integerrimi, miraculis gloriosissimi, deo
gratissimi, doctrina in vbo z scriptis vtilissimi. Ex
his nobilissimis in spiritu z ceteris fidelibus, corp̄
Christi mysticum compositum, cum iuxta sententiã
Apostoli ad Ephe. 4. simus inuicem membra, reci
pit a capite suo Christo spiritu eius, de quo Apo
stolus Rom. 8. Qui spiritum Christi nō habet, hic
non est eius qui viuificat totū corpus, et docet vti
lia, iuxta dictum Isaie prophete capite. 48. z insu
per docet om̄em veritatē iuxta doctrinam dñi Iesu
Iohan. 6. Hęc inq̄ ecclesia viuens de spiritu Chri
sti, que in terris degens dicitur militans, docet q̄ ec

Sic orat p
p̄lo

defunctis

sanctis

capit
membra
corpus

ecclesia in celo triumphans, et de eodem Christi spiritu
tu uiuens, orat pro membris Christi adhuc militan-
tibus uiuis, nec minus pro purgandis defunctis, et
sua merita communicat eisdem, cum sint inuicem mem-
bra sub vno capite Christo iam triumphante. Qui
vero huius ecclesie auctoritatem negat, quae ecclesia est
columna et firmamentum veritatis. I. Timotheo. 3. cuius ca-
put est Christus Ephe. I. 2. 4. et Colos. I. Christum
negat, et Christianus non est, quippe impius et infi-
delis. Huius ecclesie in terris caput (sicut vicarius
Christi) fuit sanctus Petrus apostolus, et perseue-
rant omnes sequaces eius legitime electi in locum eius,
ita membra eius sunt omnes fideles catholice et apo-
stolice fidei. Quae quia conuenire non possunt vno in
loco pro multitudine, nec regem, habent caput quod cer-
tos aliquos assumit qui secum regant, sicut in omni com-
munitate fit. Neque enim est domus trium hominum,
vbi non sit caput: nec villa vbi non sit praefectus, vel
ciuitas vbi non sit iudex, aut regnum vbi non sit rex. De
talibus dicitur. I. Petri. 2. Subiecti estote omni hu-
mane creature propter deum, siue regi quasi prece-
lenti, siue ducibus tanquam ab eo missis. Quod si regnum
non est neglectum a deo quin habeat regem regem,
nec castrum vel villa quin habeant praesidentem, et in
veteri testamento constituti erant in synagoga vel eccle-
sia Israel, princeps et summus sacerdos, quibus qua-
lis debebatur obedientia, ut cetera intermittam, reci-
tamus pro illud quod habetur Deut. 17. vbi dicit sic:
Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse prespe-
xeris, inter sanguinem et sanguinem, causam et causam, le-
pram et non lepram, et iudicium intra portas tuas videris
verba variari, surge et ascende ad locum quem elegerit dominus
deus tuus: veniesque ad sacerdotem Leuitici generis, et ad iudicem qui fuerit illo tempore,
queresque ab eis, quae indicabunt tibi iudicii veritatem, et
facies quodcumque dixerint quae praesunt loco quem elegerit do-
minus, et docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sen-
tentiam eorum, nec declinabis ad dexteram vel ad sinistram

Caput

Membra

maiora

A

stram. Qui autem superbierit, nolens obedire sacer-
doti imperio, qui eo tempore ministrat domino deo
tuo, et decreto iudicis morietur homo ille, et auferes ma-
lum de Israel, cunctusque populus audiens timebit,
ut nullus deinceps tumescat superbia: hec ibi. Si
igitur talibus profecit deus iudices, nunquam cogitandum
est, quod deus ecclesiam suam, quam pretio sui sanguinis
acquisiuit, sine rectore reliquerit: Quid dixit Petro,
qui dicitur cephas, id est, capitaneus, Nonne dixit, pasce
oues meas? Nonne ipsi et ceteris ecclesiarum recto-
ribus dixit: Qui vos audit, me audit, et qui vos sper-
nit, me spernit, qui autem me spernit, spernit eum qui me
misit. Luce. 10. Et quid mirum? si vult deus ut suis
discipulis bonis obedientia prestetur, cum vult etiam
quod malis suis vice dominis obediat, Matthe. 23.
dicens: Super cathedram Moysi sederunt scribe et
pharisei, omnia ergo quecumque dixerint vobis, seruate
et facite, secundum opera vero eorum nolite facere. Hic
aperte ostendit, quod his qui sunt mali propter mala opa
obediendum est propter officium quod gerunt. Sic etiam
apostolus Petrus docet. I. Pet. 2. dicens: Serui sub-
ditati estote in omni timore domini, non in bonis et
modestis, sed etiam in dyscolis. Sed in malis preceptis
eis obediendum non est, quia ut dicitur actu. 5. Obedi-
re oportet deo magis quam hominibus. Examinanda sunt
igitur ea que precipiuntur, quo ad illud solum, si vicem con-
tra diuina mandata sunt manifeste et aperte, et tunc non
est obediendum. Extra istud serui obediendum est. Deus
ordinem instituit omnibus creaturis, et singulariter
hominibus. Ideo dicitur Rom. 13. Omnis anima pote-
statibus sublimioribus subdita sit, non est enim pote-
stas nisi a deo, que autem sunt, a deo ordinata sunt. Ita-
que qui resistit potestati, ordinationi dei resistit, que au-
tem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt: hec
ibi. Non licet igitur potestati ecclesiastice resistere,
quia ipsa maior est omni potestati que unquam fuerat, nec
maior erit potestas usque in finem seculi. Est enim insti-
tuta tempore legis gratie ab ipso autore Christo im-

Cephas - 1.
caput

Cathedra

Domini
serui

Obedite

mediate, et tēdit ad commune bonum reipublice charitatis, que fundat super communicatione vel cōmunionē eterne beatitudinis, q̄ deo et hominibus erit communis. Nō em̄ est lex, at potestas similis huic. Quod si ministri infideles vel mali sunt, hoc est p̄ accidēs, nec hoc ordinem institutū a deo corrumpit. Fuerūt innumerabiles sancti ministri in om̄i officio ecclesiastico, precipue in p̄ncipio nascentis ecclesie. Sed et fuerunt simul mali cum bonis. Quapropter Apostolus fidelibus q̄ non debebant p̄latōz facta discutere, scribit ad Hebr̄eos. I3. Obedite prepositis vestris, et subiaceite eis etc. Et Titō scribit capit. 3. Admone istos (s. Christianos) principibus et potestati bus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse etc. Si p̄tātibus secularibus oportet obedire, q̄ tunc tēporis pagani erant, quāto magis oportet sp̄ualibus patribus obedire, etiāsi p̄ accidens aliquis eoz non fuerit exēplaris aut malus. Honor Romano p̄t̄ifici malo exhibitus, non ei inquantū malo prestat, sed tanq̄ vicario dei, et deo p̄statatur principaliter, a q̄ recipiet obediens ei mercedem. Ecclesie ergo dei obediendū est, cuius prelatū turā habet, vicem gerens Petri apostoli, immo verus Christi dei et saluatoris nostri, cui ecclesie promissus sit ipse saluator dicens Johan. I4. Paracletus spiritus sanctus quē mittet pater in nomine meo, ille vos docebit om̄ia, immo docebit vos om̄em veritatem etc. Johan. I6. Veritatē potest dicere etiam per malos ministros, sicut fecit p̄ Caiapham. Et Matth. vltio dicit Iesus: Ecce ego vobiscū sum oībus diebus vsq̄ ad consummationem seculi: Hec verba non p̄t̄ intelligi de apostolis, q̄ vtiq̄ post paucos annos finiti fuerunt in vita seculari, sed intelliguntur dicta ecclesie, cuius ipsi apostoli p̄ima et principalia in nom̄e vsq̄ ad vltimum iustū, qui nasciturus est in finem seculi. Interim dñs Iesus et sp̄s eius manebūt cū ecclesia, quam docebunt et viuificabunt vsq̄ in finem.

verba

extiterunt. Et p̄plebuntur verba hec vsq̄ ad vltimum iustū, qui nasciturus est in finem seculi. Interim dñs Iesus et sp̄s eius manebūt cū ecclesia, quam docebunt et viuificabunt vsq̄ in finem.

Credendū est igit̄ z obediendū ecclesie, q̄ docuit q̄
sancti in celis p̄municāt bona sua uiuis z defunctis,
z orant pro ipsis, quia sunt inuicē membra, vno z eo
dem spū spūaliter uiuētes in Christo Jesu. Mutat̄
io q̄ppe a mortalitate i immortalitatē mēbra Chri
sti nō separat, nec a mutua p̄munionē alienat, sed in
melius p̄mutat. Alioquin caput corporis Ch̄s do
minus influere mēbris ei⁹ iamdiu desisset. Cōmu
nione igit̄ sanctorū permanēre (q̄ est articulus fidei)
p̄municant sancti iam cū Christo regnantes sua suf
fragia z merita uiuis z defunctis efficacius z meli⁹
q̄ ipsi uiuētes cōmunicant defunctis. Quia illi iam
securi sunt z felices, isti x̄o incerti z miseri z indigen
tes aliorū suffragijs. Et hec est sententia beati Hiero
ronymi p̄tra Vigilantiū, dicētis, Si apostoli z mar
tyres adhuc in corpore positi, p̄nt orare pro ceteris
quando adhuc de se deberēt esse solliciti, q̄tomagis
post coronas, victorias, z triumphos? Unus homo
Moyſes sexcētis milibus armatorū impetrauit ve
niam a deo, z Stephanus Paulo et multis alijs ve
niā deprecabatur, z postq̄ cum Christo esse ceperūt,
minus valebunt? Paulus apostolus ducētas septu
aginta septē sibi dicit i nauī animas donatas, z post
q̄ resolutus cepit esse cū Christo, tunc ora clausur⁹
est? Hec p̄fulgidum lumē ecclesie Hieronymus.
Fortassis Lutherus vere luteus z pdigiosus turpiū
mendaciorū, ac oīm pene heresum signifer z innou
tor, sapiētior ē Hieronymo, immo ipsa vniuersali ec
clesia, vt ipsius mendacijs vel falsitati magis crede
re debeam⁹ q̄ ecclesie dei lucidissime vitati. Hinc
est q̄ ecclesia vniuersalis letanias instituit, z ad san
ctos preces fudit vltra mille q̄ngentos fere annos,
docta a deo spiritu sancto, q̄ eam viuificat z docet.
Quanta est ista impietas, ecclesie z sanctorū institu
tionem cōtemnere, impugnare, et pro posse delere?
Apostol⁹ Iacobus dicit: Orate pro inuicē vt salues
mini, cap. vltimo. Ecce salutē nostrā in oratione fra
terna posuit. Et apostolus Paulus iubet fieri obse

Credendū est

Communio

Unus homo

Letania

craciones, orationes, postulationes, et gratiarum actio-
nes. I. Tim. 2. Et innumeris vicibus petit a fidelibus
pro se orare mortalibus, quoties putamus hoc
feruentius in suis orationibus postulasse ab immor-
talibus? Itē, cum deus cui propriū est misereri, vel-
let veniam prestare amicis Job, noluit tñ hanc da-
reniū mediantibus orationibus Job, dicens ad Eli-
phas Themanitē: Frater est furor meus in te, et in du-
os amicos tuos etc. Itē igitur ad seruum meum Job,
et offerte pro vobis sacrificium, Job autē seruus me-
us orabit pro vobis. faciem eius suscipiā, vt nō vo-
bis imputetur stultitia, Job ultimo cap. Ergo p me-
rita viuentium vult deus nostri misereri, quanto ma-
gis sanctorum secum regnantium, sicut dominus Je-
sus Christus iam regnans interpellat pro nobis?

Illustratum secundum.

Assertio purgatorii contra hereticos.

Continuemus vsum candele nostre adhuc ardē-
tis et lucentis, et inquiramus vt inueniamus in tene-
bris latens animarum purgatoriū. Esse hoc purgato-
rium certissime scitur ex auctoritate vniuersalis eccle-
sie, quā qui negat Christianus non est, de q̄ et de au-
toritate eccleie et obedientia sibi debita iā sufficiēter
dictum est. Cum negante hoc non est disputandum,
nisi per ignem, qui applicitus tali, posset eum etiam
in hac vita ab heresi purgare et docere p̄ experiētiā
q̄ ignis purgat. Superius dixim⁹ de corpore mysti-
co eccleie, et capite ei⁹ Christo, et spū q̄ viuit etc. Igitur
omnes fideles sunt vnū, et ad vnū perpetuum tendūt,
sicut innuit dñs Iesus, orans deum patrem pro suis
discipulis, et pro eis qui credituri erant per x̄bū eo-
rum dicens, vt omnes vnū sint, sicut tu pater in me,
et ego in te, vt et ipsi in nobis vnū sint. Et post pau-
ca: vt sint vnū, sicut et nos vnū sum⁹, ego in eis, et tu
in me, vt sint consummati in vnū, Joh. 17. Ideo
ap̄ls fideles monet, Ephe. 4. dicens: Soliciti sitis
seruare vnitatem spiritus (scz Christi) in vinculo pa-
cis, vnū corpus et vnus spūs, sicut vocati estis in

*Purgato-
rium*

vnū sum⁹

dere &c. Et in datione legis dei, ipse dñs summū sacerdotem, ordinemq; sacerdotum & cleri instituit, ut patet Exo. 28. et in aliis libris Moysi. In nouo q̄q; testamento Christus domin⁹ apostolos episcopos, & inter eos p̄cipem & caput om̄ium vicarium suum instituit, dicens Joha. I. Petro: Tu vocaberis Cephas. i. caput vel capitane⁹, qđ idem sonat: quia nō potest cōitas v̄ minima esse v̄ regi sine capite. Alios vero discipulos in ministros ecclesiarū Christus dominus ordinauit. Simili mō Paulus ap̄ls per diuersas ecclesias episcopos & diacones institui mandauit. Et sc̄tus Dionysius ad similitudinem celestis ecclesiasticā hierarchiā descripsit. Quos sacros ordines ab initio nascēs ecclesia a Ch̄o dño primū, de inde ab ap̄lis institutos conseruat. Et nunc hos pestilentes quidam & prophani (quasi quid contra spiritum sanctum possent) nitunt̄ diuellere. Et nedunt clerum, v̄z & omnem religionē conantur extingūē, dicentes religionē esse institutionem humanam. Dicat qui huiusmodi est, quid vnq; diuinitus institutū est, quod non per hominem deductum est, id tamen non homini sed deo attribuit. Scripserunt prophete prophetias, scripserunt historias sacras, & euāgeliste scripserunt euāgelii. Hi om̄es v̄tq; homines fuerunt. Sed audi apostolum Petrū. 2. Pe. I. Disprophetia scripture pp̄ria interpretatione non fit. Non em̄ voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti dei homines. Eodē modo spiritu sancto inspirati in principio nascētis ecclesie, instituerūt primū in Ierosolymis apostoli, vt viuerēt in cōmuni, nihil proprium possidentes. Vendeabant em̄ omnes possessiones suas, & pretium posuerunt ante pedes apostolorum, vt patet Act. 4. Secūdo, sub sancto Atharaco euāgelista in Alexandria viuebant eodem ritu, sed austeriore in desertis Aegypti, vt testatur Philo disertissimus. Hunc viuendi modum spiritus sanctus approbavit, fictos in eo subitanea morte ple-

Vetus Testa

mentum Testa

1°

2°

vna spe vocationis vestre, vnus dñs, vna fides, vnu
baptisma, vnus deus z pater oim, qui super oēs est,
z p oia z in oibus nobis. Qui. I. Cor. Io. dicit, vnus
panis et vnum corpus multi sumus, oēs qui de vno
pane z vno calice participamus. Ad quam vnitatē
etiam antiquos sub veteri lege p̄tinere insinuat di-
cens ibidē: Omnes in Moyse baptizati sunt in nu-
be z in mari. Et oēs eandem escam spiritalem man-
ducauerūt, z omnes eundem potum spiritalem bibe-
runt, bibebant autē de spiritali consequente eos pe-
tra, petra autē erat Christus: Hec ibid. Propter hāc
vnitatem mēbroꝝ Christi militantium z triumphā-
tium, vno spiritu viuentium sub vno capite, influen-
te eundē suum spiritum (qđ est Christus) ex quo to-
tum corpus compactum est, z p̄nexum per oēm iun-
cturam subministrationis corporis zc. fit, vt dicitur
Ephesioꝝ. 4. vt vnum mēbroꝝ cōmunicet alteri bo-
num quod habet a Christo. Et qm̄ defuncti (qui non *Defuncti*
sunt separati a Christo per damnationis sententiā)
sunt mēbra Christi, sicut viui, ideo ipsi pro sua ne-
cessitate recipiunt hanc cōmunionem vel communi-
cationem sicut viui. vñ etiam pōt omnis incorpora-
tus Christo z viuens dicere illud psalmi. IIS. Pater *pater p̄b*
pater ego sum omnium timentiu te, z custodientiu
mandata tua. Cum enim de communi cursu morien-
tes, secum deferant debita peccatorum nondum ex-
piata, ita quod ad ingressum regni habētur indigni
z inepti, vbi nihil coiunctū intrabit, apoc. 21. sed
solū mundum, z scđm suum modū perfectū (non em̄
omnes beati erūt equaliter perfecti) Accirco neces-
se ē ponere locū z tps vbi mēbra Christi purgan-
tur. Respiciatur diuersa cōditio morientiu, z de ne- *De vitate*
cessitate ponendi, purgatorij dubiū nullum mane-
bit. Non em̄ iustum est, qđ peccator vix iustus z val-
de imperfectus, equalē ingressum z eiusdē facilitatē
habeat cū iusto magno, vel omnino sancto z p̄fecto.
Accirco tā in veteri lege q̄ in noua, purgatorij est *Purgatio*
creditum. Nam z pagani pro defunctis oblationes

pro suis fecerūt demonibus, vt anime suoz mltius
tractarentur. Eminentes v̄o personas dicebāt in de
os translatos. Et Quis isti errabant (quia ceci erāt,
z a lumie fidei alieni) tñ natura dictauit q̄ meliores
bene haberent, mali v̄o male, mediocres mediocri
ter, quasi post melius habituri. Quia em̄ nescit ho
mo vtr̄ amore an odio dignus sit, sed omnia in futu
rum seruantur incerta, eo q̄ vniuersa eque eueniant
iusto z impio, bono z malo, mūdo z immūdo, immo
lanti victimas z sacrificiū p̄temnenti. ecclesiast̄. 9.
Accirco cum metu z luctu sanctor̄ corpora sepelies
rūt, Abraham Saram, gen̄. 23. Isaac z Ismael. Ab
raham. gen̄. 25. Jacob z Esau Isaac, gen̄. 35.
Joseph Jacob, gen̄. vltimo. Filij Israhel fleuerunt
Aron, Num̄. 20. Fidem ipsi Moysen, Deut. 34.
Similia facta sunt ceter̄ patriarchis et prophetis.
Idipsum facere parentibus docuit Tobias filium
suum, Tobie. 4. z vltimo. Item ppl̄s dei fleuit Iu
dith, Judith vltimo. Non tñ dicimus assertiue q̄ p̄
fati in purgatoriū descenderunt. Et. 2. Machabeo
rum. 12. narrat, quō Judas Machabeus misit duo
decim milia drachmas argenti Hierosolymam offer
ri pro pctis mortuoz. Sed dicet aliquis, liber Ma
chabeoz est apocryphus. Nichil refert q̄ nō habes
tur in canone hereticoz z Judeoz, cum ab ecclesia
inter diuinor̄ voluminū annotet̄ historias. Christi
ani recipiunt ethnicorum z paganorum historias, z
q̄re non ecclesiasticas, z scripta q̄bus vtit̄ in diuinis
officijs m̄r̄ oīm Christianoz ecclia. Manifestū est
ex hoc libro, q̄ fideles orabāt pro mortuis. Et hodi
erno tpe (more pat̄ suoz imitantes) orant p̄ mortu
is. Est ordo in reb̄ creat̄ oib̄, vt supra dictū ē. In
apoc. Joh̄. 21. z in Eze. 28. describūt lapides p̄tiosi
in ordine suo, ceteri lapides habent etiā in p̄tio suo,
valde different, z tñ sunt oēs lapides. Sic etiā i scri
ptis z libris atq; doctrinis est ordo. Euangeliū est in
p̄tio maximo, post hoc scripta ap̄loz, post illa vero
vetus testamentum, in differentia tñ magna. Dices

End in

In veteri
lege

Ordo
lapidibz

In libris

re autē q̄ exequie prefate, z cetera id genus omnia, fie-
bant z fiunt solum propter pōpam vel solatia uiuo-
rum, absurdissimum z vanissimū est, q̄ nōnulla sup-
flua fiunt in solatium uiuorū tantū. Principaliter au-
tem fiebant z fieri debent pro expiatione defuncto-
rum. Unde in eis fiebāt preces z eleemosyne, vt pa-
tet Tobie. 4. vbi dicitur a patre ad filium: Panem
tuum z vinum tuum super sepulturam iusti cōstitue
z c. vt videlicet pauperes alerentur, z pro defuncto
orarent. Hęc s̄uetudo seruatur vsq; in hodiernū di-
em. Et in euangelio habet Luc. 8. quomodo prouoca-
bant viuentes per instrumenta musicalia ad lame-
tum, quatinus incitati ad p̄ passionem, ad p̄ punctio-
nem, et ad deuotionem, orarent attente pro mortuo.
Si em̄ hoc non intendebat, nec orationes lugubres
ad illum finem fiebant, q̄d erat lugere nisi insanire?
Melius fuisset vt per instrumenta musicalia popu-
lus z parentes ad p̄ solationem z letitiam prouoca-
rentur, ne tristarent gratis, cum tristitia noceat plu-
rimum, z sc̄dm scripturam longe pellenda cēseatur,
Ecclesiastici. 30. Notandum est etiam illud q̄d pro-
bat purgatorium esse: Nō seruātur exequie nisi pro
his, qui religioso timore putant in purgatorio deti-
neri. Unde Dauid q̄ n̄rebat orationibus z lamētis
puerū (quem genuerat) in vita p̄seruare, audita mors
te eius, cessauit a precibus z luctu, nec pro puero de-
precatus est, aut exequias fecit, eo q̄ puer non ege-
bat, sed Absolon defleuit, z Abner exequias fecit. Cū
apud Parisios q̄dam doctor solennis defunctus, in-
ter exequiarū solennia primo se accusatū, sc̄do se iudi-
catum, tertio se p̄determinatū exclamasset, non exequi-
as vel orationes p̄secuti sunt, sed indignantes eidē
ecclesiastici, in sterquilino eum sepelierunt: nec ipsi,
sed sibiipsis timuerūt, z super seipso p̄tristati sunt.
Ab illo facto dicit̄ ordo Cartusiensiu sumpsisse ex-
ordiū. Cum martyrem Thomā Lantuariensem lu-
gerent clerici, cantantes carmen lugubre in introitu
misse defunctorū, astiterūt illis duo angeli, officium

exequie

purga

Dauid

exequias

(E)

de vno martyre decātes. Hec stupēda facta (quorū tamen similitum infinitus est numerus) satis manifestant, defunctorū officium pro his qui religioso timore putant esse in purgatorio, exolui solere.

Illustratum Tertium.

Quid vero Paulus apostolus de purgatorio sentiat, ex eius epistol. I. ad Corint. 3. audiamus. Dicit sic: Fundamētum aliud nemo potest ponere, preter id quod positum est, quod est Christus Jesus. Si autē quis superedificat supra fundamētum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulā, vniuscuiusq; opus manifestum erit. Dies enim dñi declarabit (i. dies mortis, quia qualis in illa quis inuentus fuerit, talis in nouissimo iudicabitur) sequit:

opus & habitus
Quia in igne reuelabitur, (hic est ignis purgatorii) sequitur: Et vniuscuiusq; op⁹ quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superedificauerit, mercedem accipiet. (ecce merces pro opere merito) Si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Ipse autē saluus erit, sic tamen quasi per ignē. Hec ibidem. Etiam diues epulo suffragium petēs, licet frustra, indicauit satis, mortuos per merita sanctorū in patria, posse iuari in penis. Et illud dicitur purgatorium.

Illustratum Quartum.

Impii dicūt, non esse purgatorium, propria presumptione, nulla auctoritate suffulti, contra vniuersalis ecclesie atq; sanctorū dei sententiā et auctoritatē, vt deleant omnem religionem: quasi fideles non indigeant sacerdotibus et religiosis, pro mortuis et sacrificiū et preces deo oblaturis, immo dicunt per se ipsos omnia posse, nec indigere sacerdotū officio, cū ipsimet sint sacerdotes ad pficiēdam eucharistiam, et ad ministranda necessaria sacramenta. Quanta ē hec impietas: quis sufficienter exprimet. Ab exordio mūdi semp sacerdotiū in pretio extitit. Unde dicitur Genes. 42. quod Joseph emit terram Aegypti, preter terram sacerdotū. Sacerdotes em̄ nutriebāt ex horreis publicis, et non cogebant terras suas v̄s

ctendo, vt patet actuum quinto. Quem tamen mo-
dum viuendi, communitas Christiana non imitaba-
tur, sed ab ea hoc solum exigebant apli, vt cōcordia
esset mox inter conuersos ex gentib⁹ ⁊ Iudeis, ⁊ vt
se p̄tinerent a fornicatiōe, ⁊ immolatis simulacroꝝ,
⁊ suffocato sanguine, vt patet actuum. 15. Religio-
sum vero viuendi modum conseruauerunt nonnulli
Christiani vsq; in presens tempus. Et inspirati san-
cti dei homines, ⁊ a spiritu sancto edocti sanctissimi
patres, diuersos viuendi modos instituerunt, secun-
dum quod congruit diuersis cōditionibus, comple-
xionibus ⁊ inclinationibus humanis, vt possit elige-
re vnusquisque modum viuendi religiose, secundum
quod sibi expediat, ad facilius implendum manda-
tum, quod omnibus datum est, scilicet: Diliges do-
minum deū tuū ex toto corde tuo, ⁊ proximū sicut te
ipsum. Imputauerūt etenim sanctissimi patres plu-
ra per q̄ impedit in hoibus impletio predicti man-
dati, ⁊ plura accommoda ordinauerunt p̄ que faci-
lius ipsum mandatum ducit ad effectū. Sola imple-
tio huius precepti est causa omnis religionis. Et q̄s
potest dicere cum veritate, q̄ hec sit adinuentio hu-
mana ⁊ nō potius diuina? A deo quippe est omne bo-
num, ⁊ maxime spirituale ⁊ salus hoīs. Impletio p̄
filioꝝ Christi ⁊ p̄petua ad ea obseruāda obligatio,
non inficit nec infirmit euangeliū Christi, sed perficit.
Hoc omni vtentiratione ⁊ omni religioso ac Chri-
stiano animo notissimū est. Furētibus autē ⁊ infide-
libus atq; a fide Christi alienis (quales sunt hereti-
ci) frustra aliqd̄ rationi ac fidei catholice p̄sonum re-
spondet. Quicqd̄ em̄ ex scripturis ip̄is obicitur vt
ad veritatē redeant, totum impie negāt, aut peruer-
se ad suum erroꝝ tuendū exponunt ac interpretan-
tur. Tantigif in adinventionibus suis psal. 80. Veni-
tandi sunt hi. Unde dicit Apostolus: Hereticū ho-
minē post vnā ⁊ sc̄dam correptionē deuota, sciens q̄
subuersus est, qui huiusmodi est, et delinquit cum sit
proprio iudicio p̄demnatus ad Titū cap. 3. Sed di

Sicut p̄cept

*Causa
religionis*

cont: Dures ecclesie ministri, ac etiam aliorum capita
ut prelati et religiosi, p dicitur viuunt. Respondeo: Hec
est antiqua querela, tam in veteri lege quam etiam in no- *Mercda*
ua, ut patet in epistolis apostolorum, et durabit usque in *antiqua*
finem. Semp fuerunt mali cum bonis. Durate mor-
talitate humane nature et p ribilitate liberi arbitrij, ne-
mo est sine peccato. Sed ea que circa nos sunt infra ce-
lum et terra continuo variatur, et suo modo peccant et
renouantur, immo nec celi quiescunt, nec mundi sunt
secundum quendam modum, quia continuo mouentur. Sed
in nobis dei gloria, id est clara laudabilis bonitatis
eius notitia, manifestatur. Quandoquidem omnia pro-
pter suam bonitatem agnoscendam creauit. Quanta est il-
la longanimitas, que tolerat tot et tanta peccata. Que
et qualis est illa misericordia, que ignoscendo misere-
tur ut dicatur cum psal. II 7. Misericordia tua domine
plena est terra. Que et qualis est illa iustitia, que singu-
la usque ad minima iustissime iudicat, etiam usque ad mi-
nimos occultissimos motus cordis. Que et qualis est il-
la sapientia, que nouit omnia hec, et omnes mutationes
omnium creaturarum harum que variantur continuo, quia
omnino nihil in eis adhuc est stabile. Et tamen omnia con-
tingentia et omnia variabilia et ipsum hominem incostan-
tissimum (perseuerante in eo libero arbitrio) per certa
media ad certos fines infallibiliter suauiterque sine la-
bore deducit. Hec est gloria dei, consideret qui pos-
test, indiget consideratione et spirituali masticatione, ut
ex his eliciatur gustus, et probetur quod suavis est domi-
nus. Igitur, propter peccata singulorum hominum sta-
tus humane nature non sunt abiiciendi vel mutandi,
quos deus instituit, quia hoc est per accidens, quod
quis male se habet in suo statu, nec per hoc essentia
status mutatur, sed manet. Sunt tamen homines pecca-
tores coercendi et cogendi ut se secundum suum statum re-
forment. Quae uelut perfecta que est diligere de-
um ex toto corde etc. et proximum sicut seipsum, ab om-
nibus est desideranda, querenda et inuenienda, tenen-
da et possidenda. Sed quoniam hominum diuersa sunt *studia*

studia, hec perfectio queritur diuersis viis & medijs. Aliter querit a religiosis, aliter a clericis, aliter a mundanis. Et nihilominus int hos magne existunt differentie. Quia enim homo compositus ex anima & corpore, vt commune bonum reipublice humane nature cōuenienter administratur, secundum diuersas differentias hominum, ad diuersa ministeria quidam deputantur. Pro conseruatione individui, oēs quidē vtimur cibis & potibus, licet differenter. Pro conseruatione speciei quidam seruiunt in statu coniugali. Pro necessitate rerū corporalium, mechanicis artibus valde differēter quidā occupātur. Hec aut omnia corpus respiciunt humanū. Oportet ergo fore quosdam, qui circa spiritualia que animam cōcernunt, et finem ad quem homo creatus est, se exercent. Quapropter quidam deputati sunt q̄ intendūt soli deo per intellectum et affectū, vt natura humana in hac vita perficiatur, quantum est capax, & fieri potest, cuius perfectio est de⁹. Hi iugiter iuterpellant deum pro omni statu humane nature, vt propitietur eis deus. Nonnulli vero vacant studio vt alios doceant. Nonnulli vero ministrant sacramenta & alia p̄ salute animarū. Ceteri vero circa opera misericordie & ministrationē infirmorū occupant. Et q̄s breuitati studens, potest omnia ministeria & status hoīm explanare: Si nunc status circa spiritualia deputati tollerent, qualis pulchritudo aut salus reip. nature humane remaneret? Nonne statim omnis status circa corporalia interiret: nōne oīs circa reip. humane nature, luxuriis inq̄narent, & rapinis ac furtis & homicidiis p̄funderentur? Penset qui potest.

Illustratum Quintum.

Assertio liberi arbitrii.

Cum principale (nostre cādele cui renitimus per lumen) hereticorū. s. opinione, hominē non posse satisfacere pro peccatis, nec posse mereri, fundatum sit super errorem Maximini, opere pretiū est vt hic subtrahatur si destruat, quatinus totum cadat q̄d

sup illū errorem edificatum est. Est autē maximus hic
error: Dicunt heretici hominem non esse liberi arbitrii. Lu-
cius prarium quis luculentissime ab alijs potatum
sit, nos tñ post tribrosas septē explosas noctes, per
modico nre candele lumine hunc q̄q̄ errorem onde-
re et pfutare conabimur. Dicit Beñ. I. Creavit deus
hominem ad imaginē suam, ad imaginem dei creavit il-
lum. Manifestum est autē omni intelligenti q̄ scdm
carnē vel corp⁹ ad imaginem dei homo creatus non
est, cū deus i natura sua nec carnē nec corpus vnq̄
habuerit, licet multa post tpa, in tpe animam rōna-
lem et corpus aiatum creādo assumpserit in vnitate
psone verbi, natura tñ diuina permanente, qd̄ erat
ante omnia secula. Relinquit ergo qd̄ homo creatus
est ad imaginē dei scdm aiā intellectiuā, non sensiti-
uam, nec vegetatiuā. Requiramus ergo diligēter qd̄
sit ipsa aiā scdm suam naturā, et pculdubio ipsam in-
signitā dei imaginē inueniem⁹, ita q̄ in dei cognitio-
nem p eam tanq̄ eius imaginē puenire valebimus.
¶ Homo scdm aiā est spūs, iuxta illud Job 12. vbi
dicit: In cui⁹ manu oīs aiā oīs vinētis, et spūs vniuers⁹
se carnis hoīs. Itē psal. 30. In man⁹ tuas commendo
sp̄m meū. Itē Lu. 23. Pater, in manus tuas commendo
sp̄m meū. De deo dicitur Johā. 4. Spūs est deus.
Spūs humano inest memoria. Thren. 3. Memoria
memor ero etc. Similit̄ in deo ē memoria iuxta illud
Act. 10. Eleemosyne tue ascēderūt in memoriam in
pspectu dei. Itē spūs humano inest intellect⁹, iuxta
illud psal. 51. Intellectū tibi dabo. et, Nolite fieri sic
ut equus et mul⁹, quibus non est intellectus. Ergo hoī
b⁹ est intellect⁹. Deo hoī ē intellect⁹, Job. 12. Apd̄
ipm est sapientia, fortitudo, ipē habet consilium et in-
telligētia. et i psal. 5. Intellige clamorē meū. Itē in
hoīe est voluntas psal. 27. In voluntate mea p̄stet
horei. Ita i deo ē volūtas, iuxta illud Isa. 46. Oīs
volūtas mea fiet. De his sunt i scripturis sanctis tes-
timonia multa. Manifestū est autē omni vtēti rōne
et intelligēti terminos, q̄ vbiq̄ sunt p̄dicta, ibi est

¶

libertas arbitrii, cū nō sit aliud libere arbitrium nisi
vis electiua in voluntate, ad eligendum qd p̄ intelle
ctum fuit cōsultum, nisi fuerit tale aliqd qd naturalē
necessitate vel inclinatiōe appetit. Libere q̄ppe ar
bitriū est respectu illoꝝ q̄ nō necessario volum⁹. Et
q̄ mltā sunt q̄ deus necessitate naturali nō vult, sed
libere, sicut et hō, necessariū est tam ī deo q̄ in hōie es
se libere arbitrium. alioq̄ frustra essent p̄silia, exhor
tationes, p̄cepta, p̄hibitiones, p̄mia pene ꝛc. et oīa
ex necessitate venirent, nec essent merita v̄ demerita
ta, nec hō peccare posset, cū oīa ex necessitate age
ret, qd absurdissimū est. Hinc Eccli. 15. Sr: De⁹ ab
initio p̄stituit hōiem, et reliq̄t illum ī manu p̄siliū sui.
Adiecit mādata sua, Si volueris mādata p̄seruare,
p̄seruabunt te, et in p̄petuū fidem placitā seruabunt.
Apposuit tibi aquā et ignem, ad qd volueris porrige
manum tuā. An hōiem vita et mors, bonum et malū:
qd placuerit ei, dabit ei: Hec ibi. Ergo oīa talia in
arbitrio n̄o posita sunt. Cōcordat euāgelium Mat.
.19. vbi dicit dñs: Si vis ad vitā ingredi, serua man
data. Et p̄ pauca: Si vis p̄fectus esse, vade et ven
de oīa q̄ habes, et da paup̄ibus, et habebis thesaurū
in celo, et veniseq̄re me. Ergo ī volūtate n̄a in q̄ est
vis electiua, posuit dñs salutem et p̄fectiōem n̄am.
Per h̄ tñ nō exclusit auxiliū gr̄e sue, q̄ dicit Johā.
15. Sine me nihil potest facere, sed docet q̄ in opa
tiōe n̄e salutis n̄a voluntas et electio libera (q̄ ī vo
luntate est) requirit, mota tñ et adiuta p̄ grām, p̄
supra latius declaratum est. Propt̄ incōuenientia p̄
dicta vident̄ nonnulli Luteranoꝝ dicere, q̄ hō has
bet quidē arbitrium, sed nō totalit̄ libere, q̄ etiā san
ctus Aug⁹ dicit, q̄ hō male vtendo libero arbitrio,
et se pdidit et ip̄m. Sane h̄ intelligendum est, q̄ hō li
bere arbitrium d̄: pdidisse, nō q̄stum ad libertatē na
turalem, q̄ est a coactiōe, sed q̄stum ad libertatem q̄
est a culpa et a miseria. Et ob culpam reus est, et ob
eligendum bonum difficilis est, ad malum v̄o p̄uus
et facilis, iuxta illd̄ Gen. 8. Sēsus et cogitatio huma

ni cordis in malum pna sunt ab adolescētia sua, quē
est magna miseria. Per hāc tñ miseriam, arbitrium
nō est amissum, vlnō eque liber, sed solum grauātū.
Hoc manifeste indicat dñs Gen. 3. dicēs: Appetit⁹
tuus sub te erit, z tu dñaberis illi⁹. Ecce dñatio nrā:
Appetitus em̄ boni et mali sub nrō dñatu est: de q̄
dari pōt tale similitudinis exemplū: Dñs aliq̄s p̄po
tēs p̄mo ab hoibus p̄corditer electus z in throniza
tus, hñs oēs subditos sibi cōsentientes, sicut ē Ade
in paradiso q̄ad liberz arbitrium, qd̄ p̄ illo statu nō
sentit aliq̄d grauamē nec rebellionē. Idem dñs suc
cedēt tpe, p̄opt̄ q̄dam offendicula sentit sibi sub
ditos auersos z cōtradicientes, manet tñ verus dñs.
Iam similis est Ade post lapsum. Si p̄o idē dñs p̄
bella z tractatus, omēs subiectos plenissime z paci
fice possederit, iam p̄paratōe aliq̄li similis est Ade
in regno celoz. ¶ Liberz arbitrium esse in hoīe do
cet sancta mater ecclesia, z omnes doctores z sancti
eius. Hereticum est q̄ aliter sentire. De h̄ sit satis dē
ctū cū his q̄ sup̄ius exp̄ssimus. Illustratū . 6.
¶ Sciendum est tñ, q̄ valde differenter dicunt me
moriam, intellectus, z voluntas eē in deo z in hoibus.
Memoria dei ē essentia dei. Intellectus dei ē essen
tia dei. Voluntas dei est essentia dei. In simplicissi
mo increato spū dei oīno non cōposito, incōmutabi
li, eterno, z sp̄ in actu intellectuali, vnico existente,
non est distinctio int̄ essentiam z potentiam, vlnō potē
tias, sicut est in creatis hoibus p̄positis z cōmutabi
libus zc. Est em̄ hō imago, sed nō ipsa res cuius est
imago. Habet igit̄ id q̄d res, sed participatiue, z in
dñā infinita, z sicut creatura nata est h̄fe a creato
re. Hō habet memoriā intellectuā, sed illa nō est
essentia hoīs: habet potentiā app̄hensiūā in q̄ est in
tellectus z ratio, sed illa nō est essentia hoīs: habet
potentiā appetitiuā in q̄ est volūtas z liberz arbitri
um, sed illa non est essentia hoīs. In deo p̄o, immo
ipse deus est vnicus actus intellectualis, substantia
lis, immensus, eternus, incōmutabilis, sine obūbra

tionem vicissitudinis Jac. I. in q̄ est ingenitum gñans
intellectualē filiū. i. p̄ceptum mentis, v̄l v̄bum p̄sub-
stantiale. In q̄ vicz genito, est gñans totus, z genit⁹
in gñante totus, z vterq; in alter⁹ spirās, amore p̄sub-
stantiali ipsis p̄portionato .s. imenso, in intellectu
bono incōmutabilē z naturaliter habito et possesso
suauiter q̄escit. Hi tres, vcz gñans z gñatus z spira-
tus seu amor, nō sunt accidentia in deo, sed subsistē-
tietres. Et hec beata incōmutabilis trinitas ē, vna
deitas z vnus deus. Illustratum .vij.

Ascendimus occasionalit̄ cū candela n̄ra, sursum
aspiciēdo in sanctissimā trinitatis vnitatē p̄templā-
dam. Que p̄templatio est vtilissima, honestissima,
z iucundissima. Sed reuertimur ad ea, quia Lute-
rani arguūt sc̄ssimos p̄rēs q̄ talia docuerunt, dicētes
sufficere credere esse deū trinū, non autē oportere h̄
p̄scrutari. Qd̄ vtiq; v̄x est, qz qui p̄scrutator ē ma-
iestatē, opprimet a gloria Pro. 25. tñ per speculū in
enigmate. I. Cori. 13. z in imagine in p̄nti vita deū
cum humilitate p̄templari, nō est incōueniens, cum
eius z p̄cepta z gustata p̄sentia (q̄ p̄ lucidiora ac no-
bilioza enigmata ac similitudines clarius innotescit) a
vitiis reuocat, ad v̄tutes acq̄rendas instigat, ad deū
amorem inflāmat. Huic munditia cordis plurimum
opitulat̄. An̄ Mat. 5. dicit dñs: Beati mundo cor-
de, qm̄ ipsi deum videbunt. Sed quid mirz si Lute-
rani hec recusant audire, cū doceāt hoīem etiam in
eterna b̄titudine deū nō clare visur⁹? Qd̄ tñ apte ē
p̄tra scripturā, q̄ ait. I. Ioha. 3. Nondum apparuit
qd̄ erim⁹. scimus qm̄ cū apparuerit, siles ei erim⁹,
qm̄ videbimus eū sicuti est. Quid aptius dici p̄t?
Apl⁹ Paulus idem aliis v̄bis exp̄mit. I. Co. 13. di-
cens: Videmus nūc p̄ speculū in enigmate, tunc au-
tem facie ad faciem. Hec autē visio est vcz ip̄a b̄titi-
do z eterna vita, dicente dño Ioha. 17. Hec est autē
(inq̄t) vita eterna, vt cognoscāt te solū deum v̄x, z
quem misisti Iesum Ch̄m. Cognoscendo autē deū
qui est summū amabile et delectabile, implet qd̄ d̄

*Interferam
videbim⁹*

In psal. 15. Adimplebis me letitia cum vultu tuo, de le-
ctationes in dextera tua usq; in fine. Et illud psal. 16.
Satiabor cum apparuerit gloria tua. Satiabor dicit, qz
nemo potest esse beatus, qd diu restat sibi aliqd desiderā-
dum et qrendum. Intellectus ho non quietat nisi in
cognitiōe pme suat, et affectus et voluntas nō satis-
atur nisi i fructiōe diuinitat. Idcirco beatitudo hois
p̄sistit in visione diuine essentie, q̄ est vltimum intel-
ligibile et vltimū desiderabile et vltimū fruibile, in q̄
habent oia, et ipm in oibus. Hec ho visio non ē eni-
gmatica, sed facie ad faciem. i. clara et apta, tñ scdm
capacitatem hois beatificati. Deus em̄ solus seipm
p̄prehēdit. Ergo sicut dixim⁹, reuertimur ab ista p̄-
templatione, ne scdm demus canibus, et porcis mar-
garitas, et illi quersi dirupant nos. qd̄ cauendū esse
docet dñs Mat. 7. Qd̄ autē heretici canes illi sunt
de q̄bus loquit dñs, patet ex eoz inutilis et turbatiue
doctrīe latratib. Qd̄ porci dirupēres sunt, patet ex
eoz illat̄ iniurijs atq; p̄uitiis, q̄b⁹ nec vicario Chri-
p̄rifici summo, nec impatori, nec regib⁹, nec p̄nci-
pib⁹, nec religiosis pepercit, patz etiā ex h̄ qd̄ do-
cent, neminē aut pene neminē posse suare castitatē.
Et ea p̄pt volūt oēm statū ad coniugale debē p̄migre-
re, etiā monasticū q̄ votoz p̄missa deo summo facta.
Qd̄ docendo vtiq; meretriciū suadent, et incestū ex-
ercent. Error em̄ sacerdot̄ vel monachi, nō est aliud
q̄ scortū vel meretrix, ipse ho est verus indubitatus
scortator. Carnalis ho p̄cupiscētie sue turpitudinē
velare nitunt̄ sub v̄bis Apli. I. Cor. 7. dicent̄: Me-
lius est nubere q̄ v̄ri. Cum em̄ Apl̄s h̄ dicat de his
qui p̄tinent viuere nolunt, vt lucide patet intuenti il-
lud capitulū, immo viciniōra v̄ba q̄ sunt: qd̄ si se non
p̄tinent, nubant: liberi sunt aut nubere aut p̄tinenter
viuere. Impudici hanc sniam et libertatem ad eos
extendere conant̄, qui liberi nō sunt, et quibus nube-
re interdictū est. Qd̄ vt p̄firmet, dicunt pene nule-
lum a p̄cubitu abstinere posse. Idcirco oibus neces-
sitas indicta est nubendi, et p̄ctm̄ esse vouere p̄tinē-

Intellectus
voluntas

canes

porci

castitas

nubere

mita

ffam. Qd dogma falsissimum est, etiā apd gentiles
z idololatrias, qui virgines pffessas habebant, z nō
seruantes pffessionem exurebant. Si (vt aiunt) picu
lo se exponit qui non nubit, q̄ oportet huic piculo a
pueritia occurrere qm̄ p̄mo incipit carnem titillantē
sentire, z m̄imonū p̄trahere, z vno coniugum defun
cto, statim nouas nuptias celebrare, etiā senes et de
crepitos, qz vsqz ad mortē h̄ pestis petulantz carnis
grassat, maxime in corruptis: z interdū acrius in an
nolis q̄ in iuuenibus. Un̄ quidam veteranus iā pes
ne in agone p̄stitutus, videns mulierē q̄ndam i pec
catz cognitā, nunc h̄o cōpassionis gr̄a p̄ntem, iussit
vt abscederet, dicens: Recede mulier, recede, quia
igniculus adhuc viuit. Fiant q̄ morientibus nuptie
ne peant. Qualia sunt h̄ inconuenientia, quisquis p̄
se facile dephendit. Docet insuper Lutherus in li
bro pessimo de Captiuitate Babylonica circa finē,
q̄ vxor h̄ns maritū impotentē, de eius cōsensu pōt
licite aliū vix in subsidiū recipere. Qd si maritus nos
luerit p̄sentire, potest vxor sine scitu eius aliū admitt
tere, z marit⁹ tenetur puc̄ ex tali admissione susci
tatū enutrire, eo q̄ decepit vxorem zc. Cum q̄ here
tici h̄ doceant z exerceant, porci sunt insipientē casti
tati detrahentes z discerpentes. Remediū tñ quod
ipsi ponunt, vcz desiderius carnis obedire nō mede
tur i firmitati, sed poti⁹ auget eā. Cōiugari q̄ppe tē
tant de adulterio (qd̄ tñ de oibz nō dicim⁹) sed pro
pterea ponimus h̄, vt sciat q̄ coniugium non tollat pi
culū aut carnis tentationē, sed in multis z q̄si vniuers
salit auget piculū z tentationē. Propt̄ amissam vir
ginitatē, cuius p̄seruatio maxie retrahit a luxuria ne
tanti p̄tū bonū amittat. Ipsa h̄o corruptio ad adul
teriū z pollutionem z apd coniugem dormiētē puos
cat. Sileamus de aliis luxuriis. Cōcupiscentia em̄
corrupto corpore z aīo oīa cupit expiri. Idcirco res
mediū optimū dat ap̄s Petrus dicēs: Charissimi,
obsecro vos tanq̄ aduenas z peregrinos abstinere
vos a carnalibus desiderijs, q̄ militāt aduersus anī

mam. I. Pe. 2. Abstinerere dicit, nō obedire. **N**on
aduertunt miseri q̄ militia est vita hoīs sup̄ terram
Job. 7. Quapropt̄ oportet militare p̄ luxuriā sicut
p̄ oīa vitia. Et corona debet vincētibus, iuxta illū
Apli. 2. Ti. 4. Reposita ē em̄ mihi corona iustitie.
z ibid̄ caplo. 2. Nemo coronabit̄ nisi q̄ legitime cer
tauerit. Certamina nō p̄ castitatem fortissima sunt.
Idcirco isti molles ab incōtinētia victi, castitati de
trahunt quā p̄sequi nō potuerūt. Sed dicūt paucis
simos virtutē castitatis posse p̄sequi, allegantes illū
Mat. 19. vbi agit̄ de his qui se castrauerunt p̄ re
gnū celoz. vbi z subdit̄: Qui pōt cape, capiat. Itē
illud Apli. I. Corin. 7. allegant, vbi de castitate tra
ctans dicit̄: Golo aut̄ vos om̄es esse sicut me ipsum.
Sed em̄ vnusquisq; p̄p̄m donū h̄z a deo zc. Huic
p̄cordat illū Sap. 8. Sciui (inqt̄) qm̄ alit̄ nō possum
esse p̄tinens, nisi deus det: et h̄ ip̄m erat sapia, scire
cuius esset h̄ donū. Ad q̄ dicimus, q̄ castitas donū
dei est, quod donum milia miliū z decies milies cēs
tena milia hoīm a deo recepunt, z p̄tinent vixerūt
z viuunt. Sed sicut donū castitatis est a deo, ita etiā
donū p̄tinentie ab oībus pctis, a deo est. Agit̄ sicut
nemo pōt faciliē caste viuere, ita nemo pōt sobrie vi
uere vl̄ iuste vl̄ humiliē vl̄ obedientē, z sic dicendum
est de singulis virtutibus, sed cū diuina gratia sicut
certare necessariū est p̄ cetera vitia, ita etiā p̄liari
oportet p̄ luxuriā, q̄ a nōnullis facilius vincit̄ q̄ alia
pctā. Sicut quidā superant̄ a luxuria, ita quidā ma
nent casti, et vincuntur a superbia, vel a gula, vel ab
impatētia. Sicut p̄cepit deus dicendo: Nō fura
beris, nō falsum testimoniū dices, zc. ita p̄cepit casti
tate dicendo: Nō p̄cupisces vxorē primum tui, nō me
chaberis, qd̄ tñ p̄ceptū sepe transgrediunt̄ nōnulli
iugati. Puto em̄ credibile fore, deū nō p̄cepisse im
possibilia. Sicut credendum est Ch̄m dñm non p̄su
luisse impossibilia, qui tñ p̄suluit castitatē. Mat. 19.
z Apl̄s idē fecit, vt patet. I. Cor. 7. Sed dicūt: Ho
mo seip̄m probare debet an habeat donū castitatis.

Respondeo: Sicut castitas donū dei est, ita patiētia do-
num dei est, humilitas donum dei ē. Sed q̄s nouit
an dona dei h̄ habeat, z q̄to tpe habebit? Exami-
net poti⁹ an voluntatē habeat caste viuēdi, z an ve-
lit aliena mala eq̄nimit̄ tolerare zc. Quae repta, in-
nitat sup̄ deum suum, qui nō derelinq̄t sp̄antes ī se,
z de se. s. deo p̄sumētes humiliter. Sed quid necesse
ē facere tantā difficultatē de custodienda castitate?
maior necessitas imminet sup̄ custodia ceteraz v̄tu-
tum. Luxuria rari⁹ p̄petrat q̄ cetera pctā respecti-
ue. Q̄ retrahit v̄l p̄seruatio v̄ginitat̄, v̄l pudor, vel
piculū, v̄l difficultas, v̄l impotentia z filia. Cetera
pctā fiunt freq̄nter, centies in die, vel millies, vt pa-
tet in mendacijs, p̄iurijs, p̄iurijs, maledictionibus,
z sine pudore, immo cū laude, iuxta illō psal. 9. Q̄m
laudat̄ pctōr̄ ī desiderijs aīe sue, z iniquus b̄ndicif.
Si igit̄ p̄pt̄ tētatiōem carnis nemo se dare debz ad
statū in q̄ requirit̄ castitas, vt est votū castitat̄, votū
virginitat̄, votū religiōis, z ip̄m sacerdotiū sc̄dm̄ ri-
tum ecclie Latinor̄, ne labat̄ in pctm̄ luxurie. Pari-
formit̄ nemo se dare debz ad statū coniugalem, ne la-
bat̄ in adulteriū, ne labat̄ in vxoricidiū, z in alia in-
numera q̄ accidere p̄nt in statu coniugii. nemo se dare
debz ad statū mercator̄, vt euitare possit pctā q̄ in
illo statu familiarit̄ fiunt. Et sic dicendum est de oī-
bus statib⁹ hoīm. Si nō incōueniens est oēm statū
abūcere p̄pt̄ deuitanda pctā, q̄n poti⁹ decertandū
est ne pctā fiant, sic etiā in statu castitat̄ p̄liandū est
q̄ cūq̄ luxuriā ne fiat. Cōsulte igit̄ agūt q̄ appro-
batā religionē petūt, vbi regula viuēdi religiose cus-
todif, vt cū tēntationib⁹ pulsati, in pctā posse ruere
notant̄, coerceanf̄ ne cadant, sed paulatī discāt vitis-
is mori, v̄tutes acq̄rere, oīa in charitate agere, qz p̄-
pter charitatē oīa ī religiōe instituta sunt. Huic cha-
ritati studēt oēs veri religiosi. Idcirco sc̄dm̄ doctri-
nam Apli. I. Cor. 13. tales eq̄nimit̄ alior̄ illata ma-
la tolerant, qz charitas patiens est. Alijs b̄nfaciūt,
qz charitas benigna est. Alijs nō inuident, qz charitas

tas nō emulat. Aliis nō malefaciunt, qz charitas nō
agit pperā. In seipsis nō intumescūt p supbiam, qz
charitas nō inflat: nō qrūt apparere, qz charitas nō
est ambitiosa: nō ordināt oīa ad seipsoa tanqz ad fi-
nem, qz nō qrit q sua sunt. Est em charitas qdam di-
lectio q fundat sup coīcatiōe eterne bñitudinis. De-
us hō est ipsa bñtudo, q charitas qrit deū tanqz vl-
timū finē, z nō q sua sunt, h est q hoīs sunt. Nō puo-
cant ad irā, qz charitas nō irritat: nō ptractant qlit
possint malū pficere, qz charitas non cogitat malū:
non sunt malitiosi vt ex malitia peccent, qz charitas
nō gaudet sup inīqtate, qd ppiū est maloz q letā-
tur cū malefecerit, z exultat in reb⁹ pessimis. Prou.
2. Lōgaudet primo q in vitate ambulat, sicut scri-
bit in. 3. Canonica. Johā. Gaudisus sum valde veniē-
tib⁹ frīb⁹ z testimoniū phibentib⁹ vitati tue, sicut
tu in vitate ambulas. Maiorē horz nō habeo grāz,
q vt filios meos audia in vitate ambulātes. s. p vi-
am fidei z mox. Lōgaudet q primo, qz charitas cō-
gaudet vitati: primi infirmitates sufferunt, qz cha-
ritas oīa sufferit: oīa credūt diuinit⁹ tradita, oīa spe-
rant a deo pmissa, longanimit expectant pmissa, qz
charitas oīa credit, oīa spat, oīa sustinet. Hec cha-
ritas optime a pctis pseruat, qz ipsa charitas nunqz
excidit. Igit nō oportet statū relinqre a deo vl⁹ hoī-
bus legitime institutū vt pctm euitet. serua charita-
tē, z salu⁹ eris, cuius exercitium etsi omnes fideles
cōcernit z decet, tamē religiosi veri eidem maiorem
curam impendunt.

Illustratum .viij.

C Prescripti ac eis siles errores ortum hñt ab indo-
ctis ac instabilibus, vt patet. 2. Pet. vlt. Indoctos
voco nedum illos qui scpturas nō legerunt, sed etiā
illos q legerunt, z sensum spūs sancti scdm dicta vel
scpta sanctorz et vniuersalis ecclie non acceperunt,
qles sunt heretici. Nōnulli nihilo min⁹ oīno idocti,
q vel nō oīno vel paz sacra doctrinā legerūt, sed vl⁹
ab aliō heresiarcha imbuti, vl⁹ ppo īgenio seducti,
docē ceteros nitunt, errantes, z in errore mittētes.

2. Timo. 4. vbi apłs tales malos z seductores ap-
pellat. Hi tñ volunt esse legis doctores, nō intelligē-
tes neq; q̄ loquunt, neq; de quibus affirmant. I. Ti-
moth. I. Nec mir, q; propa presumptiōe temere as-
sumunt sibi honorem z autoritatē docendi, contra
illud apli ad Hebre. 5. dicent; Nec q̄sq; sumit sibi
honorem, sed qui vocat a deo tanq; Baro. Hi vō p̄-
sumunt se missos. O p̄sumptio neq;ssima vñ creata
es: Eccl. 37. Atiq; ex ppria malitia p̄cessit. Iccir-
co p̄uenit eis illō Sapient. 2. Excecauit eos malitia
eor. Quod si dixerint se esse doctores, p̄motos z sa-
cerdotes, z iccirco autoritate ecclie missos, dicim⁹
q; aliud hñt in mandatis, z aliud exequunt, non sunt
missi vt talia doceant, blasphemias pessimas in de-
um, in Chriřtū dñm, in bñdictam matrē eius, in san-
ctos dei, in vniuersalē eccliam, z doctrinas eius, in
castitatē, in bonos mores z filia. Ex fructib⁹. i. suis
doctrinis doctrinarū eorundē cognoscūt q; missi
nō sunt. De his dicit Judas apłs: Hi sunt qui segre-
gāt semetipsos, sc; ab vnitāte fidei catholice, tot cē-
tenis iam annis persistētis, z innumer; spūs sancti
testimoniis, per virtutes, p̄ miracula, p̄ sanctorū ora-
cula p̄ p̄tiosissima martyria p̄firmate. Hi sunt (inq̄t
Judas apłs) aiāles, spm̄ non hñtes. Dicimus spiri-
tum non habere, q; caro q̄ p̄cupiscit aduersus spiri-
tum, Galat. 5. vicit spm̄, vt iam aiāles z brutales fa-
cti, doceāt libertatē carnis in vsu gule atq; luxurie,
quā tñ libertatē spūs z euāgelij, totaliter excecati,
appellāt. Implet ḡ in eis qd̄ idem dicit: Hi (inq̄t)
q̄cūq; qd̄ ignorāt, blasphemant. Doctrine q̄ppe z
eorū blasphemie sunt, vt iam dictū est. Ignorant vō
ex malitia. Que vō p̄ hos hereticos scribunt beati
apłi, Petrus, Paulus, Johan. Judas, qui scrutat,
inueniet. Igitur supradicti errantes, z non intelligē-
tes, non sunt missi nisi a diabolo, cuius voluntatem
implent, z quo pleni sunt. Johānes vō baptista fuit
missus, sed a deo. Johan. I. q; repletus spū sancto.
Luc. I. Et v̄bū dñi sup eum factū est. Luc. 3. z Isai

missi

missi

as missus fuit a dño, *Isaie. 6. vbi dicit dñs: Quē mis-*
tam, z q̄s ibit nobis: Et dixit Isaia: Ecce ego, mit-
te me: z dixit, vade. Hic missus est p̄ptus ad obe-
diētiam, ideo obtulit se, sed cuius labia prius mūda-
ta sunt calculo altaris, ministerio seraphin. Et Moyses
missus fuit, z Hieremias, et ceteri p̄phete oēs.
oportet ḡ eos qui p̄dicare z docē alios debent, eē
missos a dño. Adors pessima sup eum q̄ non est mis-
sus. An Hieremias p̄pheta ca. 28. dixit cuidam p̄-
phetanti: Non misit te dñs. z sequit̄ ibid: Hoc an-
no morieris, aduersum em̄ dñm locutus es. In nouo
q̄q; testamento dñs se missum p̄hibet, dicens: Mis-
sus sum. Luc. 4. z Johan. 6. Misit me viuens p̄f.
zc. Hic misit discipulos suos, dicens: Ite, ecce mit-
to vos. Luc. 10. Et ap̄ls Paulus dicit se missum. I.
Corinth. I. dicens: Non misit me Ch̄s baptizare,
sed euangelizare. Et ad Rom. 10. dicit: Quō p̄dica-
bunt nisi mittant? Missos ḡ esse est necessariū, qui
erudire alios debent z p̄dicare. Nunc aut̄ queritur
quales esse debeant, qui mittētur z p̄dicabunt. Pre-
cepit dñs Iesus qñ discipulos suos misit in vniuer-
sum mundum p̄dicare (Mar. ult.) vt sederent in ciuit-
tate donec virtute induerentur ex alto. Lu. ultimo.
Erant ḡ sp̄u sancto pleni, z ab eo imbuti, qui mitte-
bantur. An actuū. I. 3. v: de Paulo z Barnaba: Illi
quidē missi a sp̄u sancto zc. q̄ sic pleni erant. Ordina-
uerat h̄ sp̄us sc̄tus rector potens z sapiens in p̄nci-
p̄io ecclie nascētis, vt probatissimi viri docti a dño,
eccliam edificarent in fide z in oībus virtutibus ac
necessariis ad salutem fidelū, vt ab eis sana doctri-
na ad posteros in finem sc̄lor̄ emanaret. Ideo dicit
apostolus. I. Corin. 12. Quosdam posuit deus in ec-
clesia, p̄mū ap̄los, sc̄do p̄phetas, tertio doctores.
deinde virtutes, exinde gratias, curationū opitula-
tiones, ḡna linguar̄, interpretationes sermonū. Ho-
roz dei elector̄ doctrina ecclia instructa est, z docta p̄-
manebit vsq; in finē, nec porte inferi. i. hereticorum
(vt ait Hieronymus interpretando) p̄ualcunt aduer-

missus

potē d̄fc

sus eam. Omnis conatus hereticorum semper per eam ad
nihilum redactus est, et contritus valide. Ab initio enim
nascentis ecclesie quidam errauerunt a fide, propter pre-
sumptionem et superbiam, renitentes doctrinis sanctorum
apostolorum, ut apte testatur apostolus de Alexandro erario. 2.
Timo. vlti. dicens: Valde enim restitit vobis nostris.
Et in. 3. canonica sua beatus Iohannes dicit: Deo trepes
non recipit nos, garriens vobis malignis in nos. Et
tales futuros pre-dixit beatus Paulus in actibus apostolorum
cap. 20. Attendite, inquit, vobis et vniuerso gregi,
in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam
dei, quam acquirit sanguine suo. Hoc est quod supra iam
tetigi de perfectis ecclesie: Sequitur, Ego scio quoniam intra-
bunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non
parcentes gregi, et ex vobis ipsis exurgent viri loquen-
tes perversa, ut abducant discipulos post se. hec ibidem.
Idem. I. Tim. 4. ait: Spiritus manifeste dicit: Quia
in nouissimis temporibus discedet quidam a fide, attenden-
tes spiritibus erroris, et doctrinis demoniorum etc. Sicut
predictum est, ita impletum est, quod hereticos qui apostolorum
erant tempore, alii heretici subsequuti sunt, et usque ad ista Lu-
teranorum tempora, noui spiritus successerunt. Vex uti pores et
subsecuti ab ecclesia spiritus periclitati sunt et perituri, ita perites per-
tudent et perfudent, cum venerit tempus ipsorum: Quia veri-
tas promissit ecclesie sue, sui presentiam omnibus diebus usque
ad consummationem seculi. Matt. vlt. Et ipse Iesus
sibi prius interficit spiritum oris sui, ut dicitur. 2. ad Thessal.
2. sub nomine antichristi. Omnes enim Christo contrarii, an-
tichristi sunt, qui etiam apostolorum tempore fuerunt, ut indicat
beatus Iohannes, canonica sua prima cap. 2. dicens:
Audiuitis quod antichristus venit, nunc antichristi multi
facti sunt, ex nobis perierunt, sed ex nobis non erant. nam
si fuissent ex nobis, permansissent vtrique nobiscum. Ma-
nifestum est quod de hereticis loquitur, qui peruenient vex
antichristum in spiritu maligno, sicut Iohannes baptista
percessit Christum in spiritu sancto. Hoc
manifestius indicat idem cap. 4. vbi sic dicit de he-
retico: Dis spiritus qui soluit Iesum, ex deo non est, et

hic est antichristus, de quo audistis quia venit, et nunc iam
in mundo est. Hunc antichristum sibi et ecclesie sue contra-
rium, ipse semper presens interficit spiritu oris sui, super bene-
dictus Iesus deus verus et homo. Permittit tamen he-
reticos antichristos crescere propter bonum fidelium saluandi-
um, ut patet Mat. 13. in parabola ibidem descripta,
Sile est regnum celorum, id est status ecclesie militantis, homo
qui seminaverit bonum seminem in agro. Homo est Iesus,
bonum semen est sana doctrina, ager est mundus vel
ecclesia. Cum autem dormiret homo, id est custodes ecclesie dor-
mientes, siue per mortem ut apostoli, siue per negligentiam ut
plati ecclesie tam temporales quam spirituales, venit inimicus eius
id est Chrius, hoc est diabolus, et superseminavit zizania, id est falsa
doctrinam in medio tritici. Cum autem crevisset her-
ba, id est tritici, id est vera fides, et fructum fecisset meritoque vi-
ste, tunc apparuerunt et zizania, id est hereses et falsa do-
ctrina. Accedentes autem serui patris familias, id est angeli ex-
ecutores diuine iustitie, vel plati ecclesie, dixerunt ei, id est
patris familias: Domine, nonne bonum seminem seminasti in agro
tuo? Unde ergo habes zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc
fecit. Serui autem dixerunt ei: Vis imus et colligimus
ea? Quia volente deo subito heretici infirent. Sed con-
tingit frequenter quod heretici conuertuntur ad unitatem ecclesie,
et triticum et fideles efficiunt. Idcirco ait: Non, ne forte
colligentes zizania, eradicetis simul cum eis et triti-
cum. Quia festinantius hereticos intimendo quam oportet,
etiam aliqui conuertendi in heresi deprehensi infirent.
Sinite utraque crescere usque ad messem, interim commu-
tabuntur commutandi. Sic ex tribu Benjamin Paulus
lupus commutatus est in agnum, et ex semine Chanaan
Abundophorus in Chriophorus. Et in tempore messis dica-
cam messoribus: Colligite primum zizania (quoniam iam non
poterant in aliam commutari) et alligate ea in fasciculos
ad oburendum, id est igne eterno, triticum autem congregate
in horreum meum, id est in regem eternam. Ecce habetur
hic quare sinunt heretici crescere, et Mat. 18. dicitur: Res-
cesse est ut veniant scandala. Hec sunt scandala he-
reticorum, licet sint etiam aliorum. Idcirco dicit Ap[osto]lus

I. Cor. xi. oportet et hereses esse, ut et qui probati sunt,
manifesti fiant in vobis. Sicut antiquitus, ita et nunc
apparet qui sint vere Christiani. Quanti putabatur
Christiani, qui nunc sui erroris occasione accepta, per-
diderunt se fuisse hereticos, tam in principibus quam in
nobilibus, tam in religiosis quam in clericis, tam in curiis
liberis quam in plebeis. Nunc manifeste videtur in fluctibus
huius mortalitatis, tanto tempore sagena sancte ecclesie quod
trahebat. Heretici ergo permittuntur crescere, et oportet
eos esse et eorum scandala, ut fideles exerceantur in fide,
et intellectu scripturarum diligenter indagare requirant.
Per studium lectionis, et fervorem devote orationis et salu-
tandi eligantur, erudiantur, probentur, et dealbentur et proficiantur.
Heretici vero ut a Christo et ecclesia devincantur, con-
fundantur, et pereant. Illustratum .9.

At autem heretica pravitas euitetur, et ut id ipsum. i. san-
ctum et verum apostolorum ac doctorum nove legis dogma dis-
camus omnes, et non sint in nobis fidelibus schismata
sicut hortatur Apostolus I. Cor. I. debemus doctrinas no-
stras humiliter submittere examini illorum qui presunt ec-
clesie dei, ut ex uno ore predicatores dei loquantur, et non
scandalizent auditores propter dissonantiam doctrina-
rum. Hoc heretici nunquam facere voluerunt, sed tumi-
di et elati, semper se supra verticem extulerunt, preterni-
tes vicarium Christi, et ecclesiarum dei rectores, cum tamen apostoli
hanc humilitatem et concordie atque submissionis formam
tradiderunt, ut habetur Act. 15. ubi dicitur quod quidam descen-
dentes de Judea docebant fratres etc. hi sicut oportet
non erant missi, nec doctrina eorum conformis erat doctrine
apostolorum, patet ex his que ibidem sequuntur. Dicit enim in
cetera: Conveniuntque apostoli et seniores Judee etc. Ec-
ce doctrina examinanda ad locum ubi erat presbiterus ec-
clesie placata est, et ad vicarium Christi. Unde ipse singula-
riter exprimit cum dicitur ibidem: Cum autem magna con-
suetudo fieret, surgens Petrus dixit etc. Post eius sen-
tentiam placatus loci Jacobus respondit, dicens etc. Eadem
in una et eandem sententiam omnes presenserunt, veram doctrina-
m a falsa discernentes. Unde sequitur: Apostoli et seniores

res fr̄es his q̄ sunt Antiochie ⁊ Syrie ⁊ Cilicie fra-
tribus ex gentibus salutē: Qm̄ audiuimus qz quidā
ex nobis (q̄ erant fideles qz doctrina reprobat) exe-
untes turbauerunt vos verbis, euercentes aias ve-
stras, quibus non mandauimus. (q̄ non erant missi
ab ecclā sicut debet fieri, nec a spū sancto, qz doctri-
na eoz ip̄e spūs sanctus rephendit) An̄ post sequit̄:
Misum est spūi sc̄to ⁊ nobis ⁊c. Abi tulerunt apli spi-
ritu sc̄to dictante sn̄iam ⁊ falsam doctrinā illoz q̄ se-
ip̄os miserāt, ⁊ cum aplis nō ꝓcordauerant, nec eo-
rum examini se submiserant, ⁊ alios fideles turbaue-
rant. Istud ꝓcordat cū ppheta Isa. cap. 29. Paulo
aplo attestante. I. Cor. I. Perdā sapientiā sapien̄. ⁊
prudētīā prudētīū reprobabo. i. falsam. Accessariū
est q̄ vt ois doctrina referat ad vicarium Ch̄i, ⁊ res-
ctorem loci ⁊ ecclesiam, vt examine si ꝓcordiam ha-
beat cum doctrina spūs sancti, qui solus docet eccle-
siam, qui nō est dissensiois deus, sed pac̄. I. Corint.
.14. Sic fecit apls Paulus, vt testat̄ ad Gal. 2. di-
cens: Ascendi autē sc̄dm reuelationē (vbi manifeste
innuit̄, qz deus vult fieri hanc doctrinaꝝ collationē
⁊ vnitatē) ⁊ cōtuli cum illis euāgelīū qd̄ ꝓdico in gē-
tibus, seorsum autē his qui videbant̄ esse aliquid, ne
forte in vacnū curretē aut cucurrissem ⁊c. Nosat ve-
ro in seq̄ntibus qd̄ erant illi cū quibus seorsum ꝓtu-
lerat. i. Petrū, Jacobum, ⁊ Johānem, qui videban-
tur (inquit) colonne esse. i. eccle ex diuina illustrati-
one. Ad idē intelligēdum putat sanctus Aug. quod
missus fuit Paul⁹ ad Ananiā, vel Ananias ad Pau-
lum, tunc Saulum Act. 9. vt ꝓusq̄ doceret (licet tā
esset a deo doctus) ꝓferrent int̄ se de euangelio ꝓdi-
cando. Itē qz Cornelius missus fuit ad Petrū. Act.
.10. Hunc vero docent quidā semetip̄os ⁊ ceteros,
qui paz legerūt in scriptur̄, sed solū naturali pollēt
memoria et ingenio, nōnulli ho oīno sunt idiote, so-
la loq̄citate muniti. Qui dam vero (⁊ hi maxime no-
cent) vtunt̄ venustate sermonis, q̄ trahit mollit̄ audi-
torem nō aduertentē venenum ꝓfidie. Cōtra hos ⁊

quoscūq; sane doctrine aduersarios, andiam⁹ iniam
saluatoris z doctoris nri z iudicis oim. ait em⁹ Mat. 7.

Illustratum

Decimum.

Attendite a falsis pphetis .i. prolocutorib⁹, qui
veniunt ad vos in vestimentis ouiu. i. in dulcibus p
suasibilibus pbis, cu honesto virtutu moralium ap
paratu, que cu pie z religiose z cum veritate fiunt,
sunt pprie ouiu. i. innocentiu fideliu vestes, quanq;
vt decipiat, nonnunq; talibus simulate se ptegent lu
pi. Sed quo possunt agnosci: Sequitur, Ex fructibus eor⁹ cognoscet⁹ eos. Isti fructus non sunt opa
virtutum moralium, q; talia cum electis etiã reprobis
foris onduunt, nec dixit dñs, ex fructibus electos vt
bonos cognoscet⁹ (quales vtutes theologice z mos
rales, gra z charitate formate efficiunt) q;uis certitu
do de his minie habeat ad cognoscendu qlis vnusq;
q; sit, sed falsos pphetas. i. prolocutores. Sunt g alij
fruct⁹, ex qbus certissime falsi prophete cognoscun
tur, vtz verbor⁹ ipsor⁹ sententie, que vel pcept⁹ vel
psiliis dñicis, vel sancte matris eccie, doctor⁹q; eius
determinationibus, vel bonis moribus aduersant.
Exempli ca: Qui docet fornicatione esse licita, falsus
ppheta est. Qui docet superioribus non esse obe
diendu, falsus ppheta est. Qui docet vota deo, vel
sanctis eius facta, non debent seruari, sed licite infringi
posse, falsus ppheta est. Qui docet sanctos dei non
debere venerari aut inuocari, nec eor⁹ suffragia nos
posse iuuare, aut imagines eor⁹ debent deleri zc. falsus
ppheta est. Qui aliter docet q; vniversalis eccia,
falsus ppheta est. Examinatio aut doctrinar⁹ pntinet
ad aplos z doctores, q; posuit deus in eccia. i. Co
rinth. 12. vt supra allegatu est, z ad successores eor⁹.
Hoc ex Deut. cap. 17. clare habet, vbi dicit: Si diffi
cile z ambiguu apd te iudicium esse pspexeris zc.
surge z ascende ad locum quem elegerit dñs de⁹ tu
us, veniesq; ad sacerdotē, z ad iudicem, queresq; ab
eis, q; indicabunt tibi iudicij veritate, z facies q;dcu
q; dixerint, sequerisq; sententia eor⁹ zc. De h require

*Exempla
falsorum
prophetarum*

latius supra, vbi agit de obediētia eccie occasione
liter propter suffragia sanctorū zc. sub titulo qui ta-
lis est, Illustratum primum.

Illustratum .xj.

Quia vero quidam pestilentes mortifero infecti
morbo, z plurimos inficientes, filii Belial. i. siue ve-
dicitur Iudicū. 19. docent leges humanas ab hoib⁹
(vt dicunt) inuentas z institutas debere aboleri, nec
eas vim habere obligandi, maxie in foro conscientie,
sed solam legem esse obseruandam euangelicā (quā
utinam bene intellectā seruarent) contra quorū vesa-
niam clarissimi viri catholici lucidissime p̄ clara do-
gmata, diuina referti veritate, p̄ scripserunt, placuit
(cum residuum aliqd adhuc habeamus candele ar-
dentis atq; lucentis) in huius noctis tenebras pestife-
rā z bestialem ipsoꝝ doctrinā demonstrare, vt cane-
at ab ea oīs ambulans in nocte. Eident ex facto nil
aliud querere filii isti bestiales, q̄ (iugo oīs legū ab-
fecto) in rapinis bonoꝝ t̄p̄ alium cleri z religionis li-
bere debacchari. Hoc nobiles multi, hoc rustici in-
numerabiles facto attentauerunt. Sed non p̄misit
eos procedere neq; durare, oīa p̄spiciēs z moderās
dñs. Tertii principes idem agentes, finem correspō-
dētē habebunt sue vesanie. Flagellis corripuit et
flagellauit filios suos pater (quibus merito infensus
fuerat) sed misericordie memor pat̄ mīarum, flagella
p̄fregit, z in ignē p̄iecit. Quāq; nondū est auer-
sus furoꝝ eius, sed adhuc man⁹ eius extēta ad puniē-
dū p̄fanos. P̄ter hos etiā a clero z religiōe egressi
sunt filii neq; z scelerati, filii Belial, reiciētes iugū,
ambulantes post fedissimas p̄cupiscentias suas, p̄-
t̄ungentes sibi (vt aiunt) vxores, in veritate tamē ve-
ras (quas elegerūt) meretrices. Quid turpius z sce-
leratius excogitari potest, manibus tractare mere-
trices, in actu meretricio turpissimo ac toto affectu
z animo illi cenolente voluptati immergi, et postea
eisdem putentibus manibus et animo virginis filii
angeloꝝ dominū, regem glorie p̄tractare et biberō:

§

Secitas, o presumptio, o temeritas. Non officias
mihi veteris et noui testamenti pres, aut Grecoꝝ con
suetudines, vel similia, contra que iam latissime docto
res egregie prescripserunt. Candela nostra ad hanc dilu
cidandam se non extendit, sed ad sacros canones vel re
gulas te transmittit, quas spiritus sanctus per electos
suos dictauit, et per eas per diuersitate temporum mem
bra ecclesie que viuificat, regit. His legibus et regulis
te presirma, si uolueris nomen euadere Belial, et parte
habere cum Christo. Non enim est participatio Chri
sti vlla cum Belial. 2. Cor. 6. Ecclesia primitiua pro
pter caritatem seu inopiam hominum dignorum vel
aptoꝝ ad officia ecclesiastica, elegit coniugatos, sed
ordinatos ad officia nunquam permisit noua inire con
iugia. Nunc multiplicatis fidelibus, solis continentibus
officia committit ecclesiastica sancta mater ecclesia.
Ne luxuriantibus in ea. Greci vero stabunt in ordi
ne suo coram deo. Hi sepe rebelles ecclesie dei inue
ti sunt. Manifestum est ex scripturis, per tempore alio
quid pulchrum et necessarium fuisse, quod sequenti
tempore turpe extitit. Exempli causa: Fratrem et so
rorem matrimonialiter coniungi, tempore Ade et Noe
necessarium extitit et in precepto et in benedictione, et
ergo pulchrum, quod tamen postmodum prohibuitur fu
it et turpe. Leui. 18. ubi dicitur sic: Turpitudinem soror
ris tue ex patre siue matre, que domi vel foris gesta
ta est, non reuelabis. Cuius in breuibus ostendat,
unde leges humane habeant vim obligandi, etiam
in foro conscientie. Ultra modum est mirabile, quod non
considerant qui nomen sibi vendicant Christianita
tis, quod alienum sit ab humana natura non regi legibus
etiam humanis, cum propter corruptionem nature hu
mane, nulla etiam modicissima congregatio subsistere
valeat sine regula vel lege. Illustratum .II.
Est multiplex lex: Prima est eterna: hec est ratio
gubernationis rex in deo sicut in principe vniuersita
tis, qui nihil percipit in tempore, sed habet eternum conce
ptum. De hac dicit in psal. Lex tua veritas. Ideo non

potest errare. Ab hac omnes iuste leges derivant iuxta illud **Pro. 8.** Per me reges regnant, et legum conditores iuste decernunt. Ab hac lege primo derivat lex naturalis, quae est quaedam inclinatio rerum in proprios actus, et fines ex impressione eterne legis. Quae tamen impressio excellentiori modo est in homine quam in ceteris animatis vel inanimatis, in quantum est ipse homo particeps providentiae, sibi ipsi et aliis providens. Primum principium huius legis est, bonum est quod omnia appetunt. Primum ergo preceptum huius legis est, quod bonum est faciendum et persequendum, et malum vitandum, et super hoc fundantur omnia alia precepta legis naturae. Ab his duabus legibus, eterna. scilicet et naturali, derivantur omnes leges humane, in quantum. scilicet ex impressione eterne legis, et preceptis legis naturalis, quasi ex quibusdam principiis communibus et indemonstrabilibus humana ratio procedat ad aliam magis particulariter disponenda. Et iste particulares dispositiones adinveniente secundum rationem humanam, dicuntur leges humane. Et sunt summe necessarie. Facte enim sunt, inquit **Isidorus**, ut earum metu humana coercescatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia, et in ipsis improbis (formidato supplicio) refrenetur nocendi facultas: **Hec ille.** Homo enim (teste **Philosopho**) si sit perfectus virtute, est optimum animalium: si vero separatus a lege et iustitia, est pessimum omnium, quia habet arma rationis ad explendas cupiditas et sevitias. Necessarium ergo fuit ad pacem hominum et virtutem quod leges ponerentur. Quarum quedam derivantur ex lege naturali, sicut conclusiones ex principiis: ex illo namque quod nulli est faciendum malum, sequitur quod non licet aliquem occidere, nec decipere in emendo et vendendo et similibus. Et hoc vocatur ius gentium, quod equaliter apud omnes gentes servatur. Quedam vero leges derivantur ex lege naturali, sicut determinationes quedam aliquorum communium. Sicut lex naturae habet quod ille qui peccat, puniatur: sed quod tali pena aut tali puniatur, pertinet ad ius civile, et tale

les determinationes differenter tradunt in regnis,
in ciuitatibus, z ceteris locis. Uterq; tamen modus
ex principiis naturalibus siue pcludedo, siue deter
minando in humana lege p̄tinet. Hec sunt leges ca
nonice, he sunt leges imperiales, he sunt leges ter
rarum, ciuitatum, villarū, z similibus locorum. Que
omnes cōdite sunt vt refrenent mali, vt vitia exclus
dantur, vt subditi boni z virtuosī reddant. Omnia ta
men mala emendarinō possunt. Vñ Aug. Lex que
regendis ciuitatibus fert, multa p̄cedit, atq; impu
nita relinquit, que p̄ diuinam prouidentia vindican
tur. Quapropt̄ (sc̄dm eundem in libro. I. de lib. arbi
trio) vt nullū malū improhibitum z impunitū rema
neat, necessariū fuit supuenire legem diuinā, p̄ quā
omnia peccata prohibent. Hec etiā interioris hoīs
motus regulat, ad q̄s humanum iudiciū se non extē
dit. Ad huius legē diuine impletionē perfectam, p̄
sanctos patres spūs sanctus certos viuendi modos
z leges instituit, quas regulas, vel statuta, vel p̄sue
tudines (que vim legis obtinent) appellāt, ad quas
nemo obligat, nisi professus earū, prout infra dicet.
Oīs itaq; humane leges p̄scripte, hñt vim obligan
di in foro p̄scientie, a lege eterna, a q̄ deriuant, secū
dum illud p̄uouerb. 8. per me reges regnāt, z legē
conditores iusta decernunt, z non ab hoīe, qz homo
homini (vt sic) non p̄t imputare peccatū, sed solus
deus, cui dicimus: Tibi soli peccaui. P̄ctm̄ em̄, te
ste Aug. est dictum vel factum vel concupitum con
tra legem eternā. Ergo delinquentes in leges, in de
um peccant, z sibi damnationē acquirunt, qz diuine
ordinationi resistunt, iuxta dictum Ap̄li, si tñ leges
ipse radicare fuerint in lege eterna, ex qua habet q̄
iuste sunt. Non est aut, nec quidem dici potest lex, si
iusta non fuerit, teste Augu. Quapropter leges in
iuste non obligant in foro p̄scientie, nisi forte propter
vitandū scandalum vel turbationem, propter q̄s eti
am homo iuri suo cedere debet, sc̄dm illud Math.
5. Qui abstulerit tibi tunicam, da ei z pallium. Ad

nam non est faciendum, si peiora sequerent. Per
uersi enim homines totum tollerent, si ipsis resistentia
non fieret. Nec etiam est faciendum, quoniam iniusta lex
contrariaret diuine legi, inducens non ad patientiam,
vel aliud bonum, sed ad peccatum, quod obedire oportet deo
magis quam hominibus, Actuum. 5. Peccat autem in deum
quod relinquendo leges prelatas diuersis motibus. Pri
mo contemnendo auctorem legis vel superiorem. Qui con
temptus grauior est quam contemptus contra legem, cum qui
mitius agitur, quam cum legis ministro secundum iura. Se
cundo contemnendo legem, quod scilicet non vult subici legi
cui est astrictus, et ex hoc procedit agendo contra legem.
Talis operatur contra legem proprie ex contemptu. Hec
attenderet Lutherus et heretici, legislatores diuos,
pontifices sanctos, et imperatores, sacrasque leges et
canones contemnentes, si intellectum haberent. Ter
tio ex ignorantia, vel negligentia, vel ira, vel cupiditate
scilicet et similibus. Si quis ex quacumque causa transgre
ditur legem, et habet animam continuandi transgressionem, ta
lis debet peccare ex contemptu interpretationis: Hec sunt
transgressores. Iusto autem, secundum Apulum. I. Tim. I.
non est lex posita, sed in quantum cogit et punit, quia ius
tus coactione non indiget, cum ex amore libere legem
impleat: ideo etiam penam non meretur. est tamen
iusto lex posita, dirigens eum. Ex predictis liquet, quod leges
humane vim habent obligandi a lege eterna. Ea
propter potius dicende essent diuine leges quam huma
ne, quia a deo emanant per homines. Lex quippe eterna
est ipse deus. Que etiam lex humanata, verbo et fa
cto nos docuit humiliter eisdem humanis legibus obe
dire. Attendamus hunc ducem ac preceptorem nostrum
Christum Jesum: Ipse didrachma soluit, a Pilato
sententiam mortis accepit, et obediuit. Vestes requi
situs exiit, et flagellis se aptauit. Iussus sedit coro
nandus et illudendus. Impositam crucem obediens
portauit. Postulat manus extendit et pedes, ut affi
geretur. Confundatur qui se non subdit dei vicariis
et sacris legibus, cum suus dux saluator et dominus se pro

eo subdiderit iniquis iudicibus, ministris, et potestati-
bus, atque humanis legibus.

Illustratum .xiiij.

Superius inter leges, que vim habent obligandi, posita est lex diuina, ad cuius perfectam impleti-
onem (vt ibidem dictum fuit) per sanctos patres spiritus
sanctus certos viuendi modos et leges instituit, ad
quas tamen nemo obligatur, nisi professus earum, pro-
pter quam professionem seu votum ille leges vim ob-
tinent obligandi, etiam in foro conscientie, vt scriptura sa-
cra testatur Numeri. 30. Si quis virorum votum domino vo-
uerit, aut se iuramento pristinuerit, non faciet irritum
verbum suum, sed omne quod promissit, implebit. Hec
precepit ibidem dominus deus. Vtrumque est obligatorium, vo-
tum tamen magis. Cuius ratio est: Quia obligatio vo-
ti causatur ex fidelitate, quam deo debemus. Ad quam
requiritur, quod ei promissum soluamus. obligatio autem iu-
ramenti causatur ex reuerentia, quam debemus ei, ex
qua tenemur quod verificemus id quod per nomen eius pro-
mittimus. Omnis autem infidelitas irreuerentiam conti-
net, sed non e contra. Vnde et infidelitas serui ad dominum
videtur esse maxima irreuerentia ad ipsum. Et ideo votum
ex sua ratione magis est obligatorium quam iuramen-
tum. Quatum vero deo displicet votum infidele, ostendit
spiritus sanctus per Ecclesiasten ca. 5. dicens: Si quid
vouisti deo, ne moreris reddere, displicet enim ei infide-
lis et stulta promissio, sed quodcumque voueris redde.
Dicitur promissio infidelis, quando votum non red-
ditur. Dicitur stulta, quoniam est de re illicita, vel impossi-
bili, vel de re que non cedit in honorem dei, vt leuam
refestucam de terra. Ex predictis vero manifestum
est, quod votum obligat ad id quod vouit quis fide-
liter implendum.

Illustratum .xiiij.

Supradicti vero modi viuendi aut leges non dis-
crepant, nec elongant neque recedunt a lege diuina
seu euangelica (vt quidam velut infernalis canes

oblatrant) sed sunt perfecte impletiones diuine legis. Propterea enim instituti sunt, ut lex diuina strictissime obseruetur, et contraria huic legi facillime deuitentur. Lex quippe vetus et euangelica, hoc est, diuina omnia mandata tradidit propter impletionem charitatis, ut testatur ipse deus Matthe. 22. dicens: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua, hoc est maximum et primum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet et prophete. Sed quia homines communiter ab impletionem huius precepti charitatis impediuntur per curas rerum temporalium, et innatas prauas concupiscentias, et propriam malitiam, secundum quod dicitur. I. Johan. 2. Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vite, in quibus continentur omnia peccata charitati contraria. Ea propter sancti patres (spiritu sancto inspirante, sine quo nullum omnino bonum, nec auxilia salutis esse possunt) predictos viuendi modos elegerunt, per quos declinarent a malo omnium peccatorum, et facerent bonum, deum super omnia diligendo, et ipsi iugiter inherendo, quantum possibilitas in hac mortali vita permittit, diuina ipsis gratia assistente et cooperante. Hi viuendi modi ab ecclesia approbati sunt per tot centena annorum, cum in eis sit maior securitas, excellentissima sanctitas, et deum perfecte diligendi summitas. Bellissimus etiam Bernardus simile testatur, dicens: Bonum est nos hic esse, scilicet in religione (que in predictis viuendi modis continetur, atque signatur) quia ibi homo uiuit purius, cadit rarius, surgit velocius, incedit cautiùs, quiescit securius, irrorat frequentius, purgatur citius, moritur confidentius, remuneratur copiosius. Hi viuendi modi homines ceteris religiosiores efficiunt. Religiosi quippe dicuntur illi, qui unum uerum deum colunt. Tales sunt omnes Christiani. Cetero uero natio-

nes vnum deū (suo modo colētes) nomine religiōis
indigni habent, propter supstitionē z falsitatē atq;
errores, vt sunt Iudei, Saraceni, heretici. Quāuis
ergo religiosi dicant oēs veri Christiani, eo q̄ vnū
vez deū colūt, spēaliter tñ inter eos religiosi dicun-
tur, qui totā vitam suā diuino cultui dedicant, a mun-
danis negotiis se abstrahentes. Quales sunt illi, q̄
sub p̄dictis viuēdi modis z legib⁹ viuūt. Sicut int̄
p̄sentes panes, illi pistorēs dicunt, q̄ q̄tidie pinsunt
panes, z hoc officiū in cōitate exercent, nō aut̄ illi q̄
in domib⁹ suis sibiipsis interdū pinsunt, q̄uis gene-
raliter pistorēs etiā dici possent. Isti itaq; religiosi
cū ceteris Christianis viuūt sub lege diuina, sed ex-
cellentius. Sicut etiā inter seculares Christianos,
vnus est altero religiosior, deuotior, largior, patien-
tior, misericordior, magis pius, z sic de ceteris vtu-
tibus exēplificari pōt. Qui igit̄ meliores sunt nō ex-
cludunt a lege Christiana, sed magis spectant ad le-
gem Christianā tanquā christianiores.

Illustratum. xv.

Ut p̄scripta magis elucescant, sciendū est q̄ re-
ligio est q̄dam spēalis aīe v̄tus moralis, p̄cellens v̄-
tutes morales vniuersas. Q̄ sic p̄bat: Ea q̄ sunt ad
finē, sortiunt̄ bonitatē ex ordine ad finē. Et ideo quā-
to sunt fini p̄pinq̄ora, tanto sunt meliora. Virtutes
aut̄ morales sunt circa ea q̄ ordinant̄ in deū sicut in
finē. Religio autē magis de p̄pinq̄ accedit ad deū,
q̄ alie v̄tutes morales, inquantū opat̄ ea q̄ directe
z immediate ordinant̄ in honorē diuinū. Et id̄ religio
p̄minet inter alias v̄tutes morales, z nos deo p̄xi-
mos facit. Pro cui⁹ v̄tutis maiore intelligētia ē ad-
uertendū, q̄ religio triplicē habet deriuationē. V̄t
ess̄i vel areligendo. s. ea q̄ sunt diuini cultus, q̄ h̄mōf
sunt frequenter in corde reuoluēda, z eligēda tanq̄
chariora, ac meliora bona, iuxta illud p̄uer. 3. In oī-
bus viis tuis cogita illum. Et illud p̄sal. Oculi mei
semper ad dñm. Et illud: Et meditabor in iustifica-
tionibus tuis semper. Et similia multa. Alio mode

bicit religio iterum a religendo, quia deum iterum re-
ligere debemus quem amiseramus negligentes, si-
cut Aug⁹ dicit. x. de ciui. dei: Tertio modo dicitur re-
ligio a religando. Unde Aug. dicit lib. de vera reli.
Religat nos religio vni omnipotenti deo. Siue au-
tem religio dicatur a frequenti electione, siue ex itera-
ta electione eius quod negligenter amissum est, siue
dicatur a religatione, religio proprie importat ordinem
ad deum. Ipse est enim cui principaliter alligari de-
bemus tanquam indeficienti principio, ad quem etiam
nostra electio assidue dirigi debet, sicut in vltimum fi-
nem, quem etiam negligenter peccando amittimus,
et credendo et fidem prestando recuperare debemus.
Sed quid per hanc virtutem si queratur operamur. Di-
cendum quod religionis duplex est actus, qui ab ea imme-
diate elicitur. Primus est actus interior, qui est de-
uotio, que est voluntas prompte tradendi se ad ea
que pertinent ad dei famulatum: Et oratio, que secundum
Damascenum, est ascensus mentis in deum. Secun-
dus actus est exterior, ut adoratio que fit corporaliter,
sicut per genuflexionem, prostrationem, et inclina-
tionem: et oblatio exteriorum rerum in sacrificio. Est
etiam quidam alius actus religionis, qui dicitur impe-
ratus. Et sic actus omnium virtutum possunt esse actus
religionis, quia possumus eos ordinare speciali mo-
do in honorem dei. Nam ieiunium quod est actus absti-
nentie, et abstinere a venereis, quod est actus castita-
tis, et ministrare infirmis, quod est actus misericordie,
possunt fieri ad dei honorem et reuerentiam sancto-
rum, et tunc sunt actus imperati religionis. Et sic in-
telligitur illud sancti Jacobi. i. Religio munda et imma-
culata hec est, visitare pupillos et viduas etc. qui vti-
que est actus immediatus et elicitus ipsius virtutis mi-
sericordie, sed imperatus ipsius religionis. Ope-
ra igitur et actus religionis sunt, deuotio, ascensus me-
tis in deum (que est oratio mentalis, ex qua oritur ora-
tio vocalis et cantus) quibus opitulatur puritas cor-
dis, meditatio et contemplatio, exercitium internum,

et his similia, in interioribus hominis. In exterioribus est adoratio, que fit per genuflexionem, prostrationem, et inclinationem, atque similia apta ad mouendum interiorum hominem ad actum suum. Hæc tamen exteriora presupponunt interiora, scilicet notitiam eius qui adoratur, quod videlicet deus autem sit nature, gratie, glorie, et omnis boni. Hæc est adoratio latræ, exhibitio honorum diuini, quæ talem cognitionem requirit, et nulli alteri exhibet. Item presupponit plenam et perfectam subiectionem et submissionem in diuinum beneficium placitum ex charitate, ut adoratio illa accepta sit et meritoria. In sacrificio vero sunt omnia que offeruntur. Inter cetera sunt proprie voluntatis oblatio, corporis maceratio, temporalium rerum abdicatio, vitiorum mortificatio, passionum refrenatio, sacri altaris hostie quotidiana immolatio, et (quod maximum est) cum summo deo optimo et maximo stricta per votum perpetua obligatio. Manifestum est autem quod prescripta opera et actus per amplius frequentantur et fiunt per eos, qui sub prescriptis viuendi modis ac legibus viuunt, atque per antonomasiam religiosi appellatur, quibus per quoscunque Christianos. Ad hoc quippe instituti sunt religiosi, ut huiusmodi actibus vacent die ac nocte, et salutem propriam operentur, peccata populi defleant (monachus enim ex greco dicitur unus, tristis) pro tota ecclesia orent et interpellent, ut innuit Leui. Io. Quibus autem nonnulli religiosi ab his deficiunt, et quod aliqui seculares in his eos precellunt, hoc est per accidens. Et sicut presati religiosi in statu suo precellunt eos qui in statu seculari viuunt, ita etiam inter religiosos illi qui excellentioribus actibus religionis vacant, precellunt illos qui in minus spiritualibus exercitiis deo deseruiunt. Et hoc ex parte status vel officii, quod in ecclesia gerunt, quibus per accidens inferior interdum superiorem excedat. Quanto autem aliqua sunt spiritualiora, tanto sunt simpliciter meliora, licet per accidens contrarium iudicetur. Improvide ergo decipiuntur, qui putant contemplatores et a consortio hominum separatos, vanos ac in-

utiles ecclesie dei, cum tamen dominus dicat Luc.
Io. Maria optimam partem elegit, que non aufere
tur ab ea. vbi dicit Ambrosius: Agat te sicut Mari
am desiderium sapientie. Hoc enim maius, hoc p
fectius opus, nec ministerij cura a cogitatione ver
bi celestis te auertat, nec arguas eos z otiosos iudi
ces, quos videas studere sapientie. Hanc enim sibi
cohabitantem Salomon ille pacificus ascium. Nec
Martha tamen in bono ministerio reprehendit, sed
Maria quod meliorem sibi partem elegerit, ante
fertur: Hec Ambrosius. Beatus quoque Augustinus
in libro de operibus monachorum, tales sanctiores
esse dicit, qui a conspectu hominum separati, nulli ad
se prebent accessum, viuentes in magna intentione
orationum. Idem tales multum vtilis fore huma
no generi testatur in libro de moribus ecclesie, dicens:
Pane solo qui eis per certa interualla temporum af
fertur, z aqua potenti, desertissimas terras incolunt, p
fruentes colloquio dei, cui puris mentibus inheser
unt. Videntur autem nonnullis res humanas plus
quam oportet deseruisse, non intelligentibus quantum
nobis eorum animus in orationibus profit, z vita ad
exemplum, quorum corpora videre non sinimur: Huc
usque Augustinus. Predicta omnia propterea con
gessimus (quanquam incomparabiliter maiora z me
liora adduci possent) vt ostenderemus religiosos non
discordare a lege euangelica, vt heretici latrant, sed
potius inter euangelicos eos fore perfectiores.

Illustratum .16.

Notum insuper quod faciunt, z professio viuendi secundum
formam z legem per sanctos pres a spiritu sancto instituta
tam, eos feliciores reddit, eo quod opera laudabiliora
z magis meritoria sunt que fiunt ex voto, quam sine vo
to. Quapropter consulit in Psal. Aouete z reddite,
vbi dicit glosa: Aouere voluntati consulitur. Sed con
siliu non est, nisi de meliore bono. Ergo melius est,
facere aliquid opus ex voto, quam sine voto. Quod qui fas

est sine voto, implet tantū vnū consilium. s. de faciē
do: qui aut facit cum voto, implet duo cōsilia. s. vo-
uendo et faciendo. Preterea vouere est actus latrīe
(q̄ est p̄cipua inter virtutes morales) nobilioris aut
virtutis est opus melius, et magis meritoriuū. Ergo
actus p̄cedens ex voto, est magis meritorius et lau-
dabilior: vnde etiā actus aliarū virtutum, puta ieiu-
nare, qui est actus abstinentie: et p̄tinere, qui est act⁹
castitatis, sunt meliora et magis meritoria, si fiant ex
voto, q̄ sic iā p̄tinent ad diuinum cultū, et sunt actus
latrīe, et q̄ si quedā dei sacrificia: vnde August. in li.
de virginitate dicit, q̄ neq; ip̄a virginitas, q̄ virgis-
nitas est, sed q̄ deo dedicata est, honorat. Preterea
ille qui vouet aliquid et facit, plus se deo subicit, q̄
ille q̄ solū facit. Subicit em̄ se deo nō solum quantū
ad actum, sed etiā quantum ad p̄tatem, q̄ de cetero
non pōt aliud facere. Sicut plus daret hoī, qui das-
ret ei arborem cū fructibus, q̄ qui daret ei fructus
tantū, vt dicit Lācel. in lib. de similitudinibus. Er-
go opera bona facta ex voto sunt magis meritoria.
Preterea p̄ votum īmobilit̄ volūtas firmatur in bo-
num. Facere aut aliqd̄ ex volūtate firmata in bono,
pertinet ad p̄fectionē virtutis, ex qua op⁹ reddit p̄-
fectum et magis meritoriuū: sicut a cōtrario, peccare
mente obstinata, aggrauat peccm̄. Nec obstat, si int̄-
dum homo votū implet cum tristitia, dum tñ rema-
neat voluntas votū implendi, q̄ adhuc (tristitia nō
obstante) est opus magis meritoriuū, q̄ sit ex voto,
q̄ sine tristitia fieret sine voto. Quia impletio voti
est actus vel opus religionis et latrīe, que est poten-
tior virtus q̄ alia virtus, puta abstinentia vel casti-
tas et similes. Predicta omnia, est sentētia vniuersa
lis ecclīe dei, et omnium sanctorū doctorum filiorū
dei, et membrorū ecclīe dei. Qui p̄traria docet, he-
reticus est, et falsus doctor et diaboli filius.

Illustratum .xvij.

Cathodorum religiose viuendi sepe supra memo-
ratorū inuentores, inuenimus spū dei plenos fuisse.

Si voluerimus altius attendere, ante diluuiū Abel iustum inuenimus, et Enoch et filios dei. Ante legē Abraham, Isaac et Jacob. Per paucos nominatim expressos, nolumus ceteros nominabiles suppressere. Ante aduētum saluatoris sub lege veteri, quis dī numerabit omnes, qui in cōitate religiosius vixerunt, cum in comparatiōe oīm gentium, filii Israel omnes religiosi erant, habētes a deo certos modos colendi deum, ad quos alie nationes non tenebant, et saluari poterant, si cū Israelitis sola decalogi precepta seruarēt? Volebat enim deus vt religiosius vuerent, de quibus scđm carnem descēdere volebat. Inter eos erant nihilominus nōnulli ceteris religiosiores, vt prophete filiiq; prophetarum, quos beatus Hieronymus appellat monachos illius temporis. Johannes quoq; Baptista, cuius vite et religionis extiterit, euangeliū euidentius edocet: In medio et plenitudine tēpis, tādē venit dominus Iesū mediator dei et hominum, legifer iustissimus, et moderator vite omnis (id ē modi viuendi) rectissimus, a quo patres omnes et qui eū precesserant, et qui eum subsequuti sunt, religiose viuendi formam acceperūt. Precedentes per inspirationem et prophetiam, in q̄ describit vite forma adesset: subsequētes per exemplum. Ipse siq; dē obedientiam, humilitatem, subiectionem, paupertatem, et castitatē, virtutumq; oīm perfectionē in se ostendit et docuit. Ab eo sp̄o et suo spiritu imbuti apostoli, primi et facto et verbo docuerunt euangelicam perfectionem, vite Christi permaxime conformem, et omnis religionis fundamentum posuerunt, scđm quod ecclesia orat dicens de apostolis Petro et Paulo sic: Per q̄s religionis sumpsit exordiū. Hoc Act̄ apostolorum, hoc epistole Petri et Pauli aliorumq; apostolorū, hoc modi iporum viuendi, ceterorū q̄s fidelīū in Hierusalem clarissime attestantur. Post tempora multa, subsequuti sunt in religiosa vita Paulus primus eremita, Anthonius, Zacharius, Hilariion, et innumerabiles ere

mitte, vt liber vitas patrum manifeste edocet. Post
hec in modis diuersis religiose viuendi apparuerunt
ex dono dei Magnus Basilius, Hieronymus, Au-
gustinus, Benedictus, Gregorius, Bruno Carthu-
siensis ordinis initiator, Robertus ordinis Cister-
ciensis, et Bernardus Robertus ordinis Premon-
stratensis, Dominicus ordinis predicatorum, Francis-
cus ordinis minorum, et alii plures diuersorum ordi-
num institutores, et innumerabiles vtriusque sexus
precedentium in sancta religiosa conuersatione pa-
trum imitatores. Quorum omnium vite sanctitatem
actus eorum testantur et scripta. Quibus etiam di-
uina pietas testimonium perhibuit in miraculorum
operatione, subito preter naturam infirmitates vari-
as curando, defunctos ad vitam reuocando, ad que
nulla se virtus aut potentia extendit, nisi diuina. De-
us vero auctor miraculorum, testis falsitatis esse non
potest. De quorum omnium laude, tam patrum in-
uentorum, quam sancte perseverantium imitatorum, quam
etiam cunctarum approbatarum religionum, cum ab-
undantissime et luculentissime per sacros doctores,
veteres pariter et novos peroratum sit, et per appro-
bationem ecclesie in lucem diei eductum, nos nolumus
per nostram candelam diem confundere, quasi lumi-
ni diei et solis, lumen candelae aliquid valeret appen-
dere. Jam nunc tempus est, vt candelam nostram finia-
tur, ne diem offendamus. Putamus enim quod di-
es clare notitie vere fidei catholice imineat his, qui
errores in nocte per candelam omnes, potuerunt euadere.
Nemo miretur quod imperfecte et absque ordine
supradictos conscriptos errores ostenderit. Nam
ad candelam hoc pertinet, quod nunquam totam do-
minum perfecte illuminat, sed multa in tenebris lustram
dorelinquat. Nec ordinate, sed quae primo occurrunt,
illustrat. Et sepe fit, dum alia querit, quod prius ostē-
sa iterum demonstrat. Sic sic factum est nobis, vt dum
sacris doctoribus (tanquam celi astris) deferremus,
et ad eos lectores mitteremus, nostra in singulis ma-

teris doctrina imperfecta remaneret. Et quia sine ordine debito ea que noctis erant, & tenebrarum nobis inquirenda & illuminanda, ac ostendenda oblata fuerant, debitus in respondendo ordo a nobis seruari non potuit. Et quia inter lustrandum vnum et idem sepe occurrebat, euenit vt de vno & eodem sepe responderemus. Finis, Anno millesimo quingentesimo uicesimo sexto, in februario.

Nemo lucernam accedit, & in abscondito ponit, neque sub modio, sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen uideant. Lucae .XI. & .VIII. & Matthaei quinto.

Pag. 2. Bl. 8. filios legendū est. Ibid. 15. sua, vir q.

Zeit Di. Maden Manns Kunst
by Kunst Latt. si magis
Luz & alle Fund. sey so
soll die Kunst salig
Messen. Vor dem Ziel
aus der Welt selig

stinus tarde didicit, de quo postea conquestus est.
Trahere & docere a patre est, ex nobis discere. Et
de igitur in Iuda sicut in alijs innumerabilibus se
ueritatem misericordissimi dei. Recēs calidus san
guis Christi nō saluauit discipulū, qui tñ saluauit la
tronem. Ecce quanta seueritas circa eum qui p̄fite
batur, dicens: Peccauit tradens sanguinem iusti, et
quāta benignitas ad dicentem in extremo spū, Me
mento mei. Deus bonorū nostrorū non eget, si ta
men debebat opus magne inie circa latronem ex
ercere, oportebat esse latronē cui misereret. Si de
bet deus declarare iustitiam suam in gloriam suam,
debet necesse est unicuiq; dare per iustā sententiam
scdm merita sua. Sic ergo indiget creaturis pro ma
nifestatione glorie sue, sed a creaturis nihil recipit,
sed ipse dat omnibus affluenter Jacob. I. Nemo des
bet gratie dei diffidere, nec misericordiā eius despe
rare, tamē scdm monita beati apostoli philippens.
.2. cum metu & tremore debemus nr̄am salutem ope
rari, non dicit p̄fidere & sperare, sed operari, & in illo
est meritum nostrū. Dicitur em̄ psal. 65. Venite & vi
dete opa dei terribilis in oculis super filios hoīm.
Candela adhuc ardens & lucēs, alia q̄dam septē
noctibus explosis haud absimilia, illustrando cons
futat. Idcirco sequētes distinctiones illustrata sunt
vocata. Illustratum primum.
Nunc libet ad alia quedam descendere, ad vidē
dum per candelam nostram quedam, q̄ septem cum
explosis noctibus tenebris sunt inuoluta. Adiran
da cecitas. Dicunt heretici qđ Judas & ceteri pessi
mi peccatores, etiam qui in tota vita sua nil boni fe
cerunt, & obstinati in malo vsq; ad finem vite extite
runt, per modica oratione & breuissimo opere. s. pes
tendo veniam, posse sibi ipsi dei reconciliatōnem
impetrare: & nolunt fateri qđ beata dei genitrix, vel
oēs sancti iam regnantes cum Christo, hoc possunt
efficere, quasi Judas vel sui siles plus possent apđ
deum, q̄ oēs sancti, cum tñ p̄tactorū primū aperte

Judas

p. 7